



GÖTEBORGS
UNIVERSITET

INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

“Men oj jag kanske är det där barnet dom pratar om nu”

– En kvalitativ studie om våldstemat på socionomprogrammet,
ur våldsutsatta studenters perspektiv.

SQ4562, Vetenskapligt arbete i socialt arbete, 15 hp

Scientific Work in Social Work, 15 higher education credits

Kandidatnivå

Termin 6, HT 2016

Författare: Edit Larsson och Mikaela Örtendahl

Handledare: Linnéa Bruno

Abstract

- Titel:** “Men oj jag kanske är det där barnet dom pratar om nu”
– En kvalitativ studie om våldstemat på socionomprogrammet, ur våldsutsatta studenters perspektiv.
- Författare:** Edit Larsson och Mikaela Örtendahl
- Nyckelord:** Socionomstudent, socionomutbildning, våldsutsatthet, våld i nära relationer, stigma

Våld i nära relationer har gått från att vara ett icke-problem till att idag officiellt adresseras där socialnämnden har ett särskilt ansvar för att erbjuda stöd och hjälp till utsatta. Socionomutbildningen bör därför förbereda studenterna för att i sitt kommande arbete, oavsett arbetsplats, kunna möta och stötta våldsutsatta. I vår studie har vi utforskat hur våldstemat behandlas under utbildningen, utifrån tidigare våldsutsatta studenters perspektiv. Djupintervjuer med sex socionomstudenter som själva varit utsatta för våld i nära relationer har utförts och analyserats utifrån en teoretisk utgångspunkt ur symbolisk interaktionism och stigma. De intervjuade studenterna läser på skilda terminer på socionomutbildningen vid Göteborgs Universitet. I intervjuerna har studenterna givit uttryck för vilka emotioner som uppkommit i samband med studiet av våld som tema, och hur dessa emotioner och studiesituationer hanterats. Vårt resultat tyder på att våldsstudierna kan väcka negativa emotioner så som ilska, sorg och skam hos studenterna. Det framkommer en oro för att avslöjad, bli stigmatiserad och betraktad som oprofessionell. För att förhålla sig till de studiesituationer där våld berörs framkom två övergripande strategier: motstånd och anpassning. Dessa strategier tillämpas genom att tala eller inte tala om sin egen våldsutsatthet vid studiesituationer och/eller med klasskamrater. Det framkommer ett komplext samband mellan stigma och våldsutsatthet, vilket studenterna behöver förhålla sig till vid valet av strategi. Intervjupersonerna pekar på ett behov av att utveckla socionomutbildningens behandling av våldstemat efter våldsutsatta studenters behov av stöd. Detta för vidare kunna utveckla ett professionellt förhållningssätt. Genom att under utbildningen synliggöra våldsutsatthet som en utbredd företeelse, även bland socionomer, och erfarenheter av detta som en potentiell tillgång för det kommande arbetet menar vi att stigmatiseringen av gruppen skulle kunna minska.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Bakgrund	1
1.2 Studiens relevans för socialt arbete	3
1.3 Syfte	4
1.4 Frågeställningar	4
2. Tidigare forskning	5
2.1. Tidigare forskning om våld- och traumaerfarenheter bland socialarbetare ..	5
2.2. Tidigare forskning om våld- och traumaerfarenheter bland socionomstudenter	6
3. Teoretiska utgångspunkter	10
3.1. Symbolisk interaktionism	10
3.1.1. Varför symbolisk interaktionism?	11
3.2 Stigma	13
3.2.2. Varför stigma?	15
3.3 Andra centrala begrepp:	17
3.3.1. Våld i nära relationer	17
3.3.2. Professionalitet	19
3.3.3. Skam	20
4. Metod och metodologiska överväganden	22
4.1 Metodval	22
4.2. Förförståelse	22
4.3. Informationssökning	23
4.4. Avgränsning och sökning efter informanter	24
4.5. Datainsamlingsmetod	24
4.6. Urval	25
4.7. Analysmetod	26
4.8. Arbetsfördelning mellan författarna	27
4.9. Reliabilitet och validitet	27
5. Etiska överväganden	30
5.1. Informationskravet och samtyckeskravet	30
5.2. Nyttjandekravet	31
5.3 Konfidentitetskravet	32

5.4. Framställningskravet	34
6. Resultat och analys	35
6.1. Emotioner	36
6.1.1. Skam	38
6.1.2. Strategier	41
6.2 Motstånd	42
6.2.1 Motstånd genom deltagande i studien	42
6.2.2 Motstånd i skolsituationen	44
6.2.3. Motstånd kopplat till skam och ånger	46
6.2.4. Förutse stigmatisering – ett hinder för att visa motstånd	49
6.3 Anpassning	51
6.3.1. Oklara regler	52
6.3.2. Inget behov	56
6.4 Sammanfattning av resultat	57
7. Diskussion	59
7.1 Studiens begränsningar	59
7.2. Resultatet i förhållande till tidigare forskning	60
7.3 Avslutande reflektion och vidare forskning	62
Referenser	64
Bilaga 1 - Informationsbrev till studenter	69
Bilaga 2 - Samtyckesblankett	71
Bilaga 3 - Intervjuguide	74

Förord

Vi vill ge ett stort tack till våra intervjupersoner som ställt upp på intervjuer, var och en av era livsberättelser har varit otroligt intressant att ta del av. Att få lyssna till er har varit ett förtroende och vi är stolta över att få dela med oss av era viktiga erfarenheter. Utan er hade detta inte varit möjligt. Vi vill även tacka vår handledare Linnéa Bruno för att du har varit med och stöttat oss i våra reflektioner, från början till slut. Slutligen, tack till familj och vänner som har korrekturläst och på annat sätt stöttat oss under arbetet.

Stort tack!

Edit Larsson och Mikaela Örtendahl

1. Inledning

Så det är ju, ibland tänker man att “men oj jag kanske är det där barnet dom pratar om nu” men då liksom kanske man grips man lite av... Det är så konstigt att man grips en sådan där känsla: oj hoppas ingen märker nu att jag är träffad av det som dom pratar om.

(Beatrice)

Den här studien handlar om tidigare våldsutsatta kvinnor som idag läser till socionomer. Hur kan det vara att ha varit utsatt för våld och gå en utbildning som ska förbereda sig på att själv möta våldsutsatta som professionell? Vilka utmaningar möter dessa studenter och vilken tillgång till stöd av klasskamrater och universitetsanställda menar de sig ha? Att studera våld som fenomen under socionomutbildningen, såväl som att senare i arbetet möta individer utsatta för våld, kan väcka starka känslor (Agllias 2011:261, Zosky 2013). Särskilt starka kan dessa känslor förväntas vara bland de studenter som har egna erfarenheter av våldsutsatthet. I vår studie intresserar vi oss av emotionernas karaktär, hur studiesituationen hanteras och relationen mellan den självupplevda våldsutsattheten och studiet av våld som fenomen. Studien kan ses som ett komplement till den tidigare forskning, som senare redogörs för, vars fokus varit på omfattning av våldsutsatthet bland socionomer och socionomstudenter och de eventuella risker som sådana erfarenheter kan ha i arbetet.

1.1 Bakgrund

Våld i nära relationer är ett utbrett folkhälsoproblem i det svenska samhället som påvisats (trots vanligt förekommande myter) förekomma inom samtliga samhällsskikt, bland olika utbildningsgrader och oberoende av offret och förövarens födelseland (Lundgren et. al. 2001:69). Enligt data insamlad 2012 av Nationellt Centrum för Kvinnofrid (NCK) har 46 procent av alla kvinnor och 38 procent av alla män i Sverige någon gång varit utsatt för allvarligt sexuellt, fysiskt eller psykiskt våld (NCK 2014:62). Våldsutövarna är oftast män som den utsatta har någon relation till, såsom en partner, släkting eller annan person som

individerna litat på. Våldets allvarliga konsekvenser för individ och samhälle tydliggjordes när världshälsoorganisationen, WHO, 2013 lyfte fram våld i nära relationer som ett globalt problem som var dag begränsar kvinnors rättigheter (WHO 2013). Konsekvenserna belyses ytterligare av NCK (2014:73) som utifrån sin studie menar att våld utsattheten kan komma att innebära långvariga psykiska, fysiska, sociala och sexuella svårigheter för de utsatta. Depressionssymtom har exempelvis påvisats vara dubbelt så vanligt förekommande hos de som utsatts för våld jämfört med icke-utsatta.

Våld i nära relationer har under senaste århundradet gått från att vara en privat familjeangelägenhet till att officiellt adresseras som samhällsproblem, vilket det krävs politiska och professionella initiativ för att möta (Ekström 2016:46). Detta tydliggjordes i regeringens nationella strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor från november 2016. I informationsbladet för strategin proklamerar att Sveriges feministiska regering prioriterar kampen mot mäns våld mot kvinnor, vilket lett till den nya strategin (Regeringskansliet 2016). Strategin har fyra målsättningar, däribland förbättrad kunskap och metodutveckling genom att ändra i "examensbeskrivningarna i högskoleförordningen så att kunskap om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer ingår i utbildningar för särskilt relevanta yrkesgrupper". Ekonomiska medel för att utbilda socialarbetare och andra yrkeskårer som kommer i kontakt med våld utsatta kvinnor kommer även att avsättas. Kommunernas socialnämnder har även sedan tidigare ett ansvar att "särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation" (5 kap. 11 § SoL). Nämnderna är vidare ansvariga för att sådant stöd och hjälp erbjuds, där socialtjänsten eller andra verksamheter där socionomen arbetar ofta är verkställare. På socionomutbildningen förväntas den blivande socionomen förvärva nödvändig kunskap för att på ett respektfullt och effektivt sätt kunna möta andra våld utsatta kvinnor och män. I den här studien har vi valt att avgränsa oss till att enbart behandla hur våld berörs under socionomutbildningen vid Göteborgs Universitet, ett val som kommer redogöras för i metodkapitlet.

Socionomprogrammet på Göteborgs Universitet ger en akademisk professionsutbildning i socialt arbete (Göteborgs Universitet 2016). Studietiden omfattar 210 högskolepoäng och läses på heltid under 7 terminer. Terminernas fokus skiftar men genomgående för utbildningen är ett fokus på klass, etnicitet och kön genom ett maktperspektiv. Socionomers arbetsfält är brett men arbetsuppgifterna syftar till att stödja och samarbeta med människor i utsatta situationer på individ-, grupp eller organisationsnivå. Det kan vara människor med beroendeproblematik, äldre, barn och ungdomar eller personer med funktionsnedsättning. Göteborgs universitet (2016) skriver följande på sin hemsida om socionomutbildningens fokus:

Professionellt förhållningssätt och självkänedom återkommer i flera kurser och skall möjliggöra en kontinuerlig reflektion och diskussion av egna värderingar, attityder och förhållningssätt i relation till yrkesetiska överväganden och den framtida yrkesrollen.

Undervisningen sker genom föreläsningar, seminarier och verksamhetsförlagd utbildning. Studenterna deltar tidigt i utbildningen även i professionsförberedande samtal (PFS) där de i mindre grupper förväntas reflektera över sin förförståelse och kunskapsutveckling ur en personlig utgångspunkt.

1.2 Studiens relevans för socialt arbete

Att arbeta med förövare och våldsutsatta är som tidigare nämnts en del av socialt arbete. Stöd från professionella, som socionomer, kan få oerhört stor betydelse för våldsutsattas möjligheter att öka sitt handlingsutrymme, självkänsla och att komma ur våldet. Brist på stöd kan få negativa konsekvenser och bidra till fortsatt utsatthet (Bruno 2016, Brännvall 2016, Ulmestig & Eriksson 2016, Holmberg & Enander 2011). Denna studie belyser hur blivande socionomer med egen erfarenhet av våldsutsatthet påverkas av att studera våld under utbildningen. Kunskapen om detta kan ge ytterligare förståelse för vilken form av stöd socionomer och socionomstudenter är i behov av för att på bästa möjliga sätt möta

samhällets utsatta grupper. Studien syftar till att vara ett steg i utvecklingen av en arbets- och utbildningsmiljö där socialarbetaren, oavsett egen bakgrund, får den stöttning som krävs för att utföra ett hållbart och empatiskt arbete.

1.3 Syfte

Studiens syfte är att genom kvalitativa djupintervjuer undersöka tidigare våldsutsatta socionomstudenters erfarenheter av att studera våld som fenomen under utbildningen. Detta görs för att kunna bidra med ytterligare förståelse för hur våldstemat behandlas under socionomutbildningen, utifrån våldsutsatta studenters perspektiv.

1.4 Frågeställningar

- Vilka emotioner och tankar väcker studiet av våld hos studenter med egna erfarenheter av våldsutsatthet?
- Vilka strategier används för att hantera studierelaterade situationer där våldstemat behandlas?

2. Tidigare forskning

2.1. Tidigare forskning om våld- och traumaerfarenheter bland socialarbetare

Socialarbetarens personliga upplevelser av våld och trauma har intresserat ett flertal forskare (se Nuttall & Jackson 1994; Gilin & Kauffman 2015). Genom kvantitativa forskningsansatser har varierande siffror på förekomst av egna trauman hos socialarbetare tagits fram. Nuttall & Jacksons (1994) studie på barndomstrauma bland barnläkare, socionomer, psykologer och psykiatriker menar på att 21 % av de professionella inom yrkeskategorierna bär på egna erfarenheter av misshandel under barndomsåren. Ingen signifikant skillnad mellan yrkesgrupperna uppmärksammades. Nuttall och Jackson lyfter i sin slutsats vikten att under yrkesutbildningen lyfta egna trauman (1994:469), något som tycks vara viktigt utifrån hypotesen att den professionelles bedömningar kan komma att påverkas av de egna erfarenheterna.

Hypotesen att traumaerfarenheter kan påverka de professionella bedömningarna har vidare resulterat i en mängd studier på yrkesverksamma socionomer av bland annat Yoshihama och Mills (2003) och Pecnik och Bezensek-Lalic (2010). I Yoshihama och Mills studie från 2003 redovisas enkäter från 303 amerikanska socionomer som arbetar med skydd av barn. 32 % av respondenterna i studien uppger sig ha varit utsatta för våld i hemmet och 22 % uppger sig varit utsatta för sexuellt våld under barndomen (2003:327). Forskarna kombinerar i studien respondenternas svar om sin egen utsatthet med svar på påståenden om socialarbetarens roll vid arbete med våldsutsatthet. En korrelation framkommer mellan egen utsatthet och särskilda attityder kring när omhändertagande av barn och andra aktiva insatser bör göras (2003:330). Yoshihama och Mills menar på att den minoritet av tidigare våldsutsatta socialarbetare som också uppgav att de till hög grad identifierar sig med sina våldsutsatta klienter var *mindre* benägna att se omhändertagande av barn som det bästa alternativet (2003:331). Andra aktiva strategier för att skydda barnet tillämpades istället samtidigt som socialarbetaren till hög grad fokuserade på att öka den våldsutsatta kvinnans upplevelse av makt

över sin egen situation. Det finns alltså ett komplext samband mellan egna erfarenheter, identifieringen med klienternas situation och attityder kring agerande som socialarbetare. Att aktivt arbeta med att öka socialarbetarnas identifikation med våldsutsatta klienter menar Yoshihama och Mills skulle vara något positivt för verksamheter i arbete med våldsutsatthet (ibid). Att anställa fler socialarbetare som själva varit utsatta för våld framhålls också som ett steg mot utveckling. Identifikation menas här leda till högre grad av empati i arbetet med klienter. Men det lyfts även att socialarbetare med egna erfarenheter av våld kan vara mer sårbara för stress och sekundärt trauma i arbetet med klienter.

En sådan risk lyfts även av Slattery och Goodman (2009:1360) som uppmärksammar motsägelsefullt forskningsresultat på ämnet. Författarna menar att, trots de blandade forskningsrönen, så kan personligt trauma ses som potentiell risk för socialarbetarens psykosociala arbetsmiljöhälsa. Enligt Gore och Black (2009) finns det även en risk att arbetskvaliteten skulle kunna försämrans om socialarbetaren har obearbetade minnen av traumatisk karaktär. Liksom Nuttall & Jackson (1994:469) menar Gore och Black att man för att bemöta dessa risker särskilt bör lägga fokus för att utveckla socionomutbildningarna. De belyser att självmedvetenhet hos studenter och socialarbetare kan förhindra en hopblandning av privata och professionella relationer och konflikter (Gore & Black 2009:452). Forskarna menar att utbildningen står ansvarig för att assistera studenterna i en process mot självmedvetenhet och läkande från eventuella obearbetade trauman. Forskningen kring förekomst av våld- och traumaerfarenheter bland socionomer har således kommit att beröra utbildningen av socionomer och socionomstudenter. Något vi vidare ska utveckla.

2.2. Tidigare forskning om våld- och traumaerfarenheter bland socionomstudenter

Hypotesen att socionomstudenter, till högre grad än andra studenter, bär erfarenheter av tidiga trauman har prövats av Black, Jeffreys och Hartley (1993). En enkätstudie kring tidiga trauman besvarades av 116 "social work"-studenter och 46 "business"-studenter, samtliga vid ett mindre universitet i Pennsylvania. Resultatet visade på att socionomstudenterna, till högre grad än buisness-

studenterna, innan 21 års ålder hade erfårit sexuellt, fysiskt och emotionellt våld. De hade även till högre grad erfårit dödsfall av närstående, alkoholism inom familjen, suicidförsök och psykisk ohälsa. Exempelvis förekom fysiskt våld under barndomen hos 24 % av socionomstudenterna men enbart hos 4 % av businessstudenterna (ibid). Black et. al. menar att resultatet bekråftar forskningshypotesen men belyser även att tidiga trauman hos studenterna inom "business"-programmet kan vara underrapporterade. Detta då självmedvetenhet och vilja att berätta om egna traumatiska erfårenheter kan vara större inom människobehandlande yrken. Liknande studie har utförts av Doron et. al. (2013) kring israeliska studenter med liknande resultat där socionomstudenterna till högre grad än andra studenter uppger sig haft problematiska familjeförhållanden. Forskningsresultaten stärks ytterligare av Russel et. al. (1993) där 31 % av masterstudenterna i socialt arbete uppger att de varit utsatta för sexuellt övergrepp. Vilket är signifikant fler än de 10 % av lärarstudenterna som angav desamma. Black såväl som Doron och Russel lyfter upp att tidigare erfårenheter av trauma kan ge studenten större empati i mötet med klienter men även innebära en risk i hjälprelationen om traumat inte är bearbetat. Doron (2013:504) menar att terapi för socionomstudenter skulle kunna öka självmedvetenheten kring hur icke-funktionella mönster från barndomen lever kvar och påverkar bedömmingar i yrkeslivet. Medvetenheten skulle vidare kunna förändra studentens sätt att agera till mer effektivt i den professionella rollen.

Utbildningens ansvar och strategier för att förbereda studenter med våldserfårenheter för det kommande arbetslivets utmaningar framhävs i flertalet studier (Agllias 2011; Gilin & Kauffman 2015; Barter 1997). Kylie Agllias (2011) framhåller att det är viktigt att utbilda studenter i bemötande av klienter som lever i våldsamma relationer. Detta då socionomer, på alla arbetsplatser, kommer i kontakt med personer som utsåtts och tidigare utsatts för våld i nära relationer. Agllias belyser att man i utbildning om ämnet måste vara medveten om den stress, känsla av hopplöshet och ångest som studenter kan komma att uppleva när de utsåtts för traumatiskt material. Sårskild stor känslighet för sådana emotionella reaktioner har de studenter som själva har erfårenheter av trauma (2011:261). Agllias beskriver fyra säkerhetsprocesser för att minska stress och utbrändhet i kurser om våld, som sårskild tar hänsyn till personer med egna våldserfårenheter. De fyra strategierna att arbeta efter berör främjande av

egenvård, en stödjande gruppkultur, personifierade källor till stöd och varierade undervisningsmetoder.

Susan Barter (1997) menar också att utbildningen bör ta ett ansvar för att minska potentiella risker kopplat till studenter med egna erfarenheter av våld. Barter förespråkar en mer kontroversiell linje där "screening" och djupgående intervjuer av sökande till socionomprogrammet bör göras för att separera "those who are fit to be qualified from those who are not" (1997:118). Detta då Barter menar att socionomutbildningen särskilt lockar personer med erfarenheter av sexuella övergrepp och som potentiellt söker sig till utbildningen som ett steg i sin egen läkandeprocess. Barter menar att utbildningsledningen ska vara särskilt frågande kring den ansökandes motiv och psykiska hälsa om det framkommer att det finns erfarenheter av sexuella övergrepp. Detta då Barter menar att:

"Common consequences of sexual abuse include depression, suicidal ideation, sexual difficulties, fear and anxiety, confidence loss, relationship difficulties, addictive behaviors and phases of behavior, often labelled 'anti-social', such as offending and drug and alcohol abuse" (Barter 1997:120).

Den enda kvalitativa forskningen på ämnet som kunde identifieras var forskningsartikeln "*Wounded Healers: Graduate Students with Histories of Trauma in Family Violence Course*" av Zosky (2013). Artikeln redogör för semi-strukturerade djupintervjuer med tre socionomstudenter som själva tog kontakt med en kursansvarig lärare för att berätta om egna erfarenheter av våld i nära relationer. Intervjupersonerna beskriver de negativa och positiva emotioner som studiet av våld väckt och de copingstrategier som används för att hantera dessa emotioner (Zoskey 2013:244). Att delta i kursen visade sig på ett oväntat och positivt sätt utvecklat förståelsen för de egna upplevelserna, detta trots att kursen inte hade något terapeutiskt syfte. Zoskey lyfter i sin slutsats de emotionella utmaningarna som studenter med våldserfarenheter möter i studiet av våld och belyser vikten av att som kursansvarig inte ta på sig en terapeutisk roll i relation till dessa (2013:247).

Forskningsgenomgången visar således på flertalet kvantitativa studier kring förekomst av våldserfarenheter bland yrkesverksamma socionomer och studenter, samtliga med liknande forskningsresultat om en förhållandevis hög förekomst av våld- och traumaerfarenheter inom gruppen. Dessa erfarenheter beskrivs delvis som en resurs som kan öka empatin i mötet med klienter men också som en riskfaktor för såväl socionomen eller socionomstudentens egen hälsa som för kvalitén på det sociala arbetet. Vi fann inga studier om svenska socionomstudenters erfarenheter av våld. Endast en kvalitativ studie om våldsutsatta studenters egna upplevelser kunde identifieras. Vilket tyder på en kunskapslucka i fältet där vår studie kan bidra med ny och fördjupad kunskap från våldsutsatta studenters perspektiv.

3. Teoretiska utgångspunkter

I detta kapitel kommer vi redogöra för vilka teorier och perspektiv vi använt oss av i vår analys. Vi har valt att utgå ifrån *symbolisk interaktionism* som ett övergripande perspektiv genom studien, vilket kompletteras av Goffmans förståelse av *stigma*. Centrala begrepp som används i analysen är definition av situationen, professionalism, rollövertagande, spegeljag, stigma och skam. Vi inleder nedan med en introduktion till våra övergripande teoretiska utgångspunkter och redogör sedan för *våldsbegreppet*, där vi tydliggör vår teoretiska förståelse av våld i nära relationer och mäns våld mot kvinnor. Kapitlet avslutas med en diskussion av begreppen *professionalitet* och *skam*.

3.1. Symbolisk interaktionism

Den symboliska interaktionismen har sin grund i teoretikerna Charles Horton Cooley och George Herbert Mead (Boglund, Lindén, Näsman 1973:26f) och deras arbete kring samspelet mellan individer och samhälle. Själva begreppet symbolisk interaktionism myntades dock senare av sociologen Herbert Blumer (Månsson 2013:167f). Interaktionismen utgår från att individens medvetande och självbild blir till i samspelet med andra människor samt att dessa mellanmänskliga relationer består av tolkningar av varandras handlingar. Interaktionen består således av mer än bara automatiska reaktioner på yttre stimuli. Genom att tolka symboler, där det talade ordet ges störst vikt, sker vad Mead benämner som en rollövertagande där individen betraktar sig själv utifrån den andres ögon (Boglund, Lindén, Näsman 1973:34). Med liknande innebörd använder Cooley begreppet "spegeljag" som beskriver att uppfattningen som jag antar andra ha om mig avgör hur jag vidare ser på mig själv (Berg, Boglund, Leissner, Månsson, Värnlund 1975:60f). Spegeljaget beskrivs bestå av tre delar: föreställningen om hur vi framstår för den andra personen, föreställningen om hur den andra bedömer denna framställning. Samt hur självkänslan vidare påverkas av detta genom känslor av exempelvis förödmjukelse eller stolthet (Månsson 2013:188-189). Kritiker har menat att det skulle innebära att individens självbild är socialt determinerad (Berg et. alt. 1975:60f), att individen själv inte skulle kunna påverka sin självbild. Det

skulle inte förklara hur individer som blivit diskriminerade under lång tid ändå kan se positivt på sig själva. I Meads förståelse av rollövertagande undgås detta problem med förklaringen att individens jag består såväl av "I" och "me". "I" är det handlande jaget som prövar sitt agerande utifrån "me", det sociala jaget som påverkas av samhälleliga normer (Boglund, Lindén, Näsman 1973:39f). "I" har en förmåga att förhålla sig till historien och kan således försvara jaget från diskriminerande samhällsnormer. Detta om individen tidigare, i något sammanhang, fått känna sig sant accepterad och älskad som den hen är.

Som tidigare betonats så är den subjektiva tolkningen av betydelse inom det interaktionistiska perspektivet. Sociala problem såväl som mellanmänniskliga relationer existerar på grund av hur vi tillskriver dem och förhåller oss till dem (Månsson 2013:169f). Trost & Levin (1999) betonar vikten av *definition av situationen*, en term som är särskilt betydande inom den symboliska interaktionismen. Hur vi definierar situationen skapar konsekvenser för hur vi handlar - beroende på hur man uppfattar situationen agerar man därefter. Om individen uppfattar den andre som sur så beter sig individen exempelvis därefter (Trost & Levin 1999:12). Men det är inte bara tolkningen av andra människor som påverkar hur vi tolkar situationen. Sinnesstämning, temperatur, väderförhållande, lokal och grupsammanhang inverkar också på vår tolkning (Trost & Levin 1999:14).

3.1.1. Varför symbolisk interaktionism?

Vid bearbetning av empirin framkom att studenterna förhöll sig till, vad de tolkade som, andra studenters attityder då de formade framställningen av sig själva vid studiesammanhang. Särskilt i situationer där studenterna gav uttryck för skam, eller risk för skam, vägdes omgivningens möjliga åsikter in. I ett försök till att nå djupare förståelse för detta sökte vi oss till teoretiska perspektiv på mikronivå med fokus på hur människan blir till i mötet med andra. Det teoretiska verktyg vi sökte behövde även ge oss verktyg för att förstå kopplingen mellan social interaktion och emotionella reaktioner. Krav som vidare ansetts kunna uppfyllas av den symboliska interaktionismens perspektiv. I analysarbetet har vi inte enbart använt begrepp från perspektivet för att studera enskilda utsagor i

resultatet, vi har även tillämpat interaktionismen som en allmän utgångspunkt. Detta har inneburit att perspektivets huvudteser fått bli våra och tillåtits prägla vår övergripande förståelse av intervjupersonerna och deras historier. Dessa huvudteser menar vi vara att:

1. Individens medvetande uppstår vid interaktion med andra, där även delar av självbilden formas.
2. Språket besitter en central funktion för en sådan interaktion.
3. Tolkningen är vid samtliga situationer avgörande för individens handlande.

Den kritik som riktats mot den symboliska interaktionismen är att den utgår från en liberal syn, där strukturella villkor bortses ifrån. Det är dock möjligt att kombinera symbolisk interaktionism på mikronivå med en mer strukturell ansats för mesonivå eller makronivå. Mönster för hur aktörer interagerar kan relateras till och analyseras i ljuset av exempelvis strukturella skillnader i makt mellan män och kvinnor. Något Holmberg gör när hon med ett interaktionistiskt perspektiv studerar förhållandet mellan man och kvinna (1993:76f, 189f). Hon menar att det ojämlika maktförhållandet i hetrosexuella relationer synliggörs genom ett *asymmetriskt* rollövertagande där den underordnade (kvinnan) till högre grad än den överordnade (mannen) praktiserar rollövertagande. Holmberg skriver:

“Den överordnade kan genom att *inte* sätta sig in i den andras situation, eller genom att *inte* ta den andras perspektiv på situationen, styra den till sin egen fördel. Det är detta som definieras som asymmetriskt rollövertagande”
(Holmberg 1993:76)

Med ett liknande maktperspektiv som Holmberg använder har vi valt att kombinera det symboliska interaktionistiska perspektivet med Goffmans förståelse av stigma. Genom att väva in stigma i vår analys vill vi närma oss det maktperspektiv som den symboliska interaktionismen kritiserats för att sakna. Analysen kommer dock främst beröra en mikro- och mesonivå där individens relation till sig själv och gruppen är i fokus. Avgränsningen skapar ett behov av ytterligare studier på ämnet där kompletterande teorier kan användas för att nå ytterligare förståelse för våldsutsatta socionomstudenters situation.

3.2 Stigma

Stigma introducerades som teoretiskt begrepp av sociologen Erving Goffman för att synliggöra den relationistiska process där karaktärsdrag hos den enskilda personen kan komma att betraktas som avvikande och misskrediterande av omgivningen (Goffman 1963/2011). Ordet stigma kommer från grekiskan och syftar till de brännmärken som brottslingar, pestsmittade eller andra utstötta märktes med under antiken för att uppmana omgivningen att hålla sig på avstånd. Den som besitter ett stigma är således märkt, misstrodd, vanärad och missaktad (Scheff & Starrin 2013:196). Goffman identifierar tre typer av stigmat:

För det första har vi kroppsliga missbildningar av skilda slag. För det andra olika fläckar på den personliga karaktären vilka som uppfattas som viljesvaghet (...); folk sluter sig till dessa egenskaper utifrån vederbörandes förflutna, nämligen i den mån detta har givit prov på psykiska rubbningar, fängelsevistelse, underliga böjelser, alkoholism, homosexualitet, arbetslöshet, självmordsförsök eller radikalt politiskt uppträdande. För det tredje har vi 'tribala' (stambetingande) stigmat som ras, nation och religion. (Goffman 1963/2011:12)

Individer med ett stigma som kan kopplas till någon av de tre kategorierna får ofta erfara diskriminering och kränkningar från omgivningen. Något Goffman förklarar med att omgivningen, *de normala*, är oförmögna till att se på den stigmatiserade som fullt mänsklig (ibid). De normala försöker genom ideologier förklara varför den stigmatiserade har ett mindre värde och vidare innebär en fara för omgivningen. Dessa stigmateteorier medverkar för att rättfärdiga de normalas särbehandling av den stigmatiserade. Stigmatiseringsprocessen och relationen mellan den stigmatiserade och de normala är starkt förknippat med makt och tolkningsföreträde. För den stigmatiserade innebär stigmat ofta, men inte nödvändigtvis, en stark upplevelse av skam (Goffman 1963/2011:16f). Eftersom den stigmatiserade personen återkommande blir påmind om dess abnormalitet i mötet med omgivningen är det lätt att utveckla skam - vilket i sin tur kan leda till mer skam, man skäms för man skäms (Scheff & Starrin 2013:196). Skammen kan anses både som konstruktiv och som destruktiv. Den kan vara konstruktiv på så sätt att den varnar oss att för pinsamma situationer som vi kan sätta oss själv och

andra i. Destruktiv skam kan däremot bli undertryckt och leda till psykisk ohälsa (Scheff & Starrin 2013:191).

Inom Goffmans uppdelning av stigmatyper finns ytterligare två grupper (1963/2011:50). Den första gruppen, de misskrediterade, är de individer som har ett synligt stigma eller ett stigma som samtliga i omgivningen känner till. Den andra gruppen, de misskreditabla, består av individer som vid ett första möte kan misstas för att vara "normal". Den misskrediterade och den misskreditabla möter olika utmaningar i interaktionen med omgivningen. Goffman (1963/2011:16ff, 28) beskriver att den misskrediterade ofta försöker korrigera vad omgivningen uppfattar som en avvikelse. Hen kan också använda sig av de samhälleliga fördelarna med att ha ett specifikt stigma och/eller söker sig till umgänge med andra stigmatiserade för finna erkännande. Den misskreditabla har ytterligare en möjlighet, att dölja sitt stigma. Goffman skriver följande om den misskreditabla personens situation:

Problemet är här då inte att undvika de spänningar som uppstår under sociala kontakter, utan i stället att undvika att hans tillkortakommande blir bekant. Att öppet visa hur det är fatt eller inte, att tala om det ellet inte, att spela teater eller inte, att ljuga eller inte. I varje särskilt fall gäller det också att bestämma sig för vad man ska göra mot vem, och hur, var och när man ska göra det. (Goffman 2011:51)

I det fall där individen har möjlighet att undanhålla information om stigma, kan underhållandet ge individen en känsla av att leva ett dubbelliv. Individen kan undkomma den diskriminering som den misskrediterade erfar för att istället leva med kunskapen om omgivningens fördomar (Goffman 1963/2011:51ff). Hen kan ha kännedom om att om information röjs skulle omgivningen exkludera henom ur umgänget. Individens ständiga behov av att förhålla sig till närhet och distans i mötet med nya, ovetande människor, kan väcka en oro över att bli avslöjad (ibid). Vilket skulle innebära skam inte bara kopplat till stigmat utan även till underhållandet av information. Individen kan även stöta på problem då det i nära sociala relationer kan förväntas att man delger sitt hemliga mörka förflutna eller osynliga tillkortakommanden. Att välja att delge kan här innebära risken för att bli avvisad som stigmatiserad medan undanhållanden kan väcka känslor av skam över att inte våga vara sig själv (Goffman 1963/2011:83).

3.2.2. Varför stigma?

Redan i litteraturgenomgången ställdes vi inför stigma som analytiskt verktyg för att förstå våldutsatthet. Den tidigare forskningen belyser den höga förekomsten av våldutsatthet bland befolkningen, och där särskilt kvinnor. I Brottsförebyggande rådets nationella kartläggning (Rapport 2014:8) framkommer även att en försvinnande liten andel av de våldutsatta i en partnerrelation anmäler till polisen (3,9 %) och eller socialtjänsten (7 % av de utsatta kvinnorna under 2012). Att våldutsatta sällan berättar om sin utsatthet, vilket i rapporten förklaras med att våldet uppfattades som en småsak som bäst hanteras inom familjen, innebär att mörkertalet är stort. Exakt hur många som utsätts finns det alltså inte kännedom om. Genom att förstå våldutsatthet som ett stigma kan mörkertalets mystik delvis förklaras; stigmat blir ett hinder som försvårar för våldutsatta att berätta och få stöd av omgivningen. Carlsson (2009:21) belyser hur offentliga fördömanden av sexuella övergrepp *inte* gjort att det alltid är säkert för ett utsatt barn eller vuxen att berätta för närstående eller professionella. Den utsattes trovärdighet prövas i utredningar (Burman 2007) såväl som i vardagliga interaktioner där hela eller delvis av skulden inte sällan tillskrivs den utsatta. Att liknande stigmatiseringsprocesser är verksamma vid yttrande av annan våldutsatthet än den Carlsson beskriver går att finna vetenskapligt stöd för (Overstreet & Quinn 2013; Murray, Crowe och Overstreet 2015, Enander 2008).

Vi valde, trots den tydliga kopplingen mellan våldutsatthet och stigmatisering, en utforskande design utan någon specificerad hypotes. Vid transkribering av det insamlade materialet kunde vi dock identifiera känslor av skam, osäkerhet och en ambivalens inför att tala om sin våldutsatthet. Inte heller då studierna av våldstemat under utbildningen väckte starka emotionella reaktioner valde någon av studenterna att söka stöd hos klasskamrater eller universitetspersonal. Detta tolkas som att våldutsatthet kan innebära ett stigma för socionomstudenterna som hindrar delgivande. Med en teoretisk bas från litteraturgenomgången och tecken på empiriskt stöd togs stigma, utifrån Erving Goffmans förståelse, in som analytiskt begrepp. Något vi dock vill poängtera inte är helt oproblematiskt. Vidare ska vi redogöra för de etiska dilemman som finns i att använda sig av

stigma som analytiskt begrepp, samt tydliggöra vår förståelse och fortsatta användning av begreppet.

Att tala om att den individ som varit utsatt för våld riskerar att stigmatiseras i mötet med omvärlden kan väcka frågor. Att omgivningen i Goffmans begreppsapparat även benämns som “de normala” medan individen får rollen som “stigmatiserad” kan vidare uppfattas som direkt stötande. Till att börja med önskar vi att poängtera, vad även Goffman särskilt belyser, att de flesta människor i något skede i sitt liv och i en särskild kontext får erfara stigmatisering (1963/2011:138). När Goffman, och senare vi, talar om “de normala” och “de stigmatiserade” skall dessa ses som förenklade perspektiv. Perspektiven förklarar hur den aktuella kontextens normer kan fungera diskriminerande för den individ som av andra definieras avvika från normen. Ett stigma är vad omgivningen definierar vara ett stigma vilket innebär att det som betraktas som en brist i personligheten inom en grupp, eller tidsepok, kan vara accepterat hos en annan. Att definiera våldsutsatthet som ett stigma för individen menar vi därför inte innebära att individen i alla skeenden kan förstås som stigmatiserad. Mest troligt kan individen tillskriva sig en tillhörighet bland “de normala” i de flesta situationer och sammanhang. Beroende på stigmas karaktär, hur uppenbart det är för omgivningen och till vilken grad det ses som oönskat i skilda kontexter, menar Goffman att den stigmatiserade inte bara kan “passera” som normal, hen kan även vara det.

Sammanfattningsvis har vi valt stigma som analytiskt begrepp utifrån vad som framkommit av empirin. Att det är legitimt att tala om stigma i förhållande till våldsutsatthet framkommer i den tidigare forskning som finns tillgänglig där stora mörkertal och skuldbeläggande av våldsutsatta belyses (Burman 2007, Enander 2008, Lindberg 2006, Mellberg 2004). Trots det så bedömer vi det inte vara helt oproblemiskt att tala om våldsutsatthet, och därmed intervjupersonerna, som stigmatiserade. Stigma har vidare lyfts som kontextburet och framförhandlat av omgivningen.

3.3 Andra centrala begrepp:

Informanterna förhåller sig till föreställningar – och vad de uppfattar som andras föreställningar om våld och professionalitet. Nedan följer en redogörelse för hur dessa begrepp används i studien.

3.3.1. Våld i nära relationer

Världshälsoorganisationen (WHO) definierar på sin hemsida våld som:

”..the intentional use of physical force or power, threatened or actual, against oneself, another person, or against a group or community, which either results in or has a high likelihood of resulting in injury, death, psychological harm, maldevelopment, or deprivation.” (WHO 2016)

WHO uppmärksammar i *World report on violence and health* (2002) att våldet kan yttra sig i olika former. Karaktären av fysiskt-, psykiskt-, sexuellt våld såväl som social-, materiellt- och ekonomisk utsatthet beskrivs. Fysiskt våld kan bestå av slag, sparkar och knuffar. Psykisk våld av kränkningar eller förlöjligade. Sexuellt våld kan yttras genom våldtäkt eller andra sexuella handlingar som den utsatta inte kan säga nej till. Att återkommande hindras från att delta i sociala aktiviteter räknas till social utsatthet. Sist benämns materiell- och ekonomiskt våld vilket kan innebära att individen är beroende av andra personer för att få tillgång till vård och omsorg och utsätts för olika typer av försummelse eller vanvård (WHO 2002).

Våld mot män sker oftast utanför hemmet där förövaren är en annan, okänd, man (Johnsson-Latham 2008:20). Våldet mot kvinnor sker däremot oftast i hemmet av en närstående man där en kombination av fysiskt-, psykiskt- och sexuellt våld utövas. Närstående definieras i Socialstyrelsens handbok för socialtjänsten och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer som en person som individen har en förtroendefull och nära relation till (Socialstyrelsen 2016). Det kan vara exempelvis en pojk/flickvän, sambo, make/maka, föräldrar, syskon, barn eller andra släktingar. Kvinnor utgör den största andelen av våldsutsatta i nära

relationer även om också män kan utsättas (NCK 2014:6). Enligt WHO's beräkning har en tredjedel av alla kvinnor i världen under sin livstid varit utsatt för fysiskt eller sexuellt våld (Johnsson-Latham 2008:21-22). Statistiken talar för att det är relevant att tala om våld i nära relationer som könat där våldet mot kvinnor syftar till att "upprätthålla föreställningar om mäns överordning och kvinnors underordning" (ibid).

Den våldsutsatta kvinnans personliga egenskaper och hur hon definierar våldet kan påverka valet av att söka hjälp eller inte. Generationer av strukturell ojämlikhet har även påverkar kvinnors möjligheter till att få stöd. Klasstillhörighet, etnicitet och ålder har vidare visats påverka mottagandet när avslöjande görs (Ekström 2016:64). Vi har en övergripande förståelse av våld i nära relationer som ett uttryck för ett ojämlikt maktförhållande mellan män och kvinnor. I vår studie kommer vi dock inte att utveckla hur kön, klass, etnicitet eller ålder påverkar informanternas val av strategier. Vår ingång är av en mer socialpsykologisk karaktär där vi på mikronivå betraktar emotionernas samband med hanteringen av situationer där våld studeras.

För att anmäla sig till den aktuella studien skulle informanten själv definiera att hen varit utsatt för våld i en nära relation utifrån ovan nämnda definitioner. Inga frågor kring intervjupersonernas våldserfarenheter har ställts för att "säkerhetsställa" att erfarenheterna ligger i linje med begreppsdefinitionen då vi anser det vara av vikt att den enskilde själv ska få definiera sin erfarenhet och vidare bli bemött utifrån en sådan. När vi vidare använder begreppet våld kommer vi, trots begreppets mångfasetterade karaktär, syfta till *upprepat uppsåtligt bruk av makt för att skada en närstående person fysiskt, psykiskt, socialt, ekonomiskt eller sexuellt*.

3.3.2. Professionalitet

Jennifer R. Wies (2008) lyfter i sin artikel "*Professionalizing Human Services: A Case of Domestic Violence Shelter Advocates*" hur socialt arbete i en postmodern kontext allt mer strävar efter att uppfattas som professionella. Hon skriver följande om definitionen av professionalitet:

Professionalization possesses no universal definition or consistent indicator. However, at its most basic, it is a pattern of behaviors and attitudes that transforms individuals with respect to their vocation
(Wies 2008:222)

Professionalisering tycks vara nära sammanknuten med en lärandeprocess där individen internaliserar särskilda normer, värderingar, etiska koder och förhållningssätt kopplat till den aktuella professionella miljön. Inom socialt arbete lyfts ofta fysisk och emotionell gränsdragning upp som ett tecken på professionalitet hos socialarbetaren (Wies 2008; Topor & Borg 2008:61). Brante (2013) beskriver att professioner ska ha en vetenskapligt kunskapsbaserad praktik, även om detta är svårare då samhällsvetenskap är mer komplext än naturvetenskap. Människans komplexitet gör socialt arbete mer beroende av sammanhanget än andra professioner. En metod kan fungera i en given kontext, för en särskild individ, men inte ge några resultat i en annan. Brante beskriver vidare att socialt arbete har en nära koppling till politik vilket kan begränsa vetenskapens inflytande på arbetet (2013:124-125).

Föreställningen om att ett professionellt förhållningssätt där tydliga gränser mellan socialarbetare och klient skulle ge bäst behandlingsresultat ifrågasätts av Topor och Borg (2008). Emotionellt engagemang mellan hjälparen och den hjälpsökande och en stark relation mellan parterna har visat sig hjälpa i återhämtningsprocessen för psykiatriska patienter (2008:74). Något som menas vara tillämpligt inom andra vårdinsatser eller socialtjänst. Topor och Borg menar även att det inte går att förklara varför ett professionellt förhållningssätt (utifrån ovan nämnda definition kopplat till sträng känslereglering) skulle ge bäst behandlingsresultat. För stor distans kan istället leda till att hjälparen uppfattas kylig och för mycket närhet kan och andra sidan upplevas som att hjälparen är för

engagerad (2008:75). Brukare har själva belyst att de fått särskild hjälp av att de professionella “inte bara gör det planerade” utan går utanför ramarna och gör något extra. Topor och Borg framhäver att de gånger då de professionella låtit den social responsiviteten styra så har detta hjälpt brukaren (2008:73). Med social responsivitet syftar de till Johan Asplunds teoretiska begrepp som fångar den spontana glädjen som föds i mötet med en ny människa. Genom att göra sig jämställd och finna likheter mellan professionell och brukare kan brukare uppleva att det skapas en bro mellan dem båda, något som gör att känslan går från att vara avvikande till normal (2008:71).

3.3.3. Skam

Begreppen känsla, affekt och emotion kan vara svåra att hålla isär. Vidare kommer vi använda oss av emotion, som är det begrepp som mest frekvent används inom vetenskapen medan känsla ofta återfinns i det vardagliga språket. Människa föds med ett antal affekter som sedan barnet av den speglade vuxne lär sig att förstå och känna igen (Scheff & Starrin 2013). Barnet skapar sig en inre referensram där varje affekt fylls med erfarenhet. Det är när affekten genom en sådan process får ett innehåll, kan kännas igen av barnet från tidigare situationer, som man benämner den som en emotion. Scheff och Starrin (2013:187) beskriver processen på följande sätt:

“En mängd associationer sätts igång varje gång starka känslor triggas av associationer som kan uppväcka tidigare negativa erfarenheter och som ibland på ett mycket påtagligt sätt förstärka den aktuella känslan”.

Intresset för den grundläggande emotionen skam och motsatsen stolthet har varit särskilt stort inom sociologin. Detta då skam påverkar den sociala interaktionen och individens självkänsla mer av andra emotioner. Skammen har tre centrala funktioner för människan: den är en moralisk kompass för den egna personen, den signalerar om hot mot våra sociala band och den reglerar uttryck av våra andra emotioner (Scheff & Starrin 2013:186ff). Skam är alltid alarmerande för individen, den innebär ett obehag som kan hanteras på skilda vis. Att undvika alla situationer som kan tänkas leda till skam är ett sätt att hålla sin självbild intakt. En strategi som benämns som ett “undandragande” (Scheff & Starrin 2013:193). Skammens funktioner kan fungera både positivt och negativt för individens

självkänsla och interaktion med andra. Emotionens negativa påverkan på våldsutsatta kvinnors självbild har studerats av Enander (2010). Enander framhåller att trots politiska satsningar och officiella fördömanden av våld i nära relationer kan våldsutsatta kvinnor se negativt och dömande på sig själva:

(...) public awareness of violence against women and concern for its victims have increased in Sweden during the past 10 years. However, despite this development, some abused women still negatively judge themselves, labeling themselves *stupid*. (Enander 2010:7)

Likt Enander kommer vi i vår analys undersöka hur skam framkommer hos intervjupersonerna och resonera kring emotionens funktion och konsekvenser.

4. Metod och metodologiska överväganden

I detta kapitel kommer vi redogöra för vårt metodval, vår förförståelse och forskningsprocessens olika delar. Vi kommer även att delge hur vi har valt att förhålla oss till validitet och reliabilitet under studien.

4.1 Metodval

En studies metodval ska enligt David och Sutton (2016:26) vägledas av syftet och forskningsfrågan. När vi vid studiens inledande skede stod inför valet av att göra en kvalitativ eller kvantitativ studie valde vi alltså att närmare specificera intresseområdet. Utifrån vår forskningsfråga, som kom att fokusera på de subjektiva upplevelserna, kunde vi vidare konstatera att en kvalitativ metod var mest lämplig för att besvara syfte och frågeställningar. Vi menar, i likhet med Trost (2010:32), att en kvalitativ studie lämpas om man vill förstå människors sätt att resonera eller när man önskar urskilja särskilda handlingsmönster. Med en kvalitativ forskningsmetod eftersträvar vi att nå fördjupad kunskap i ett färre antal informanter. Detta kan komma att komplettera den kvantitativa forskning i ämnet som tidigare redogjorts för. Insamling och analys av data har skett med en abduktiv metodansats vilket innebär att materialet *inte* har insamlats och prövats utifrån en tydligt formulerad hypotes likt inom den deduktion traditionen. Studieområdet har inte heller utforskats helt fritt vilket är eftersträvansvärt vid en induktiv metodansats (David & Sutton 2016:28). Kombinationen mellan de båda, en abduktiv ansats, bedömdes lämplig då viss förförståelse om ämnet fanns från såväl tidigare forskning som från våra egna studier vid socionomprogrammet. Denna kunskap bedöms dock inte vara tillräcklig säker för formulering och prövning av en hypotes. Arbetet föranleddes inte heller av några teorier utan teori och teman tilläts växa fram under arbetets gång.

4.2. Förförståelse

Intresset för det studerade ämnet väcktes då vi själva är studenter på socionomprogrammet på Göteborgs Universitet, något som gett oss insikt i

utbildningens olika delar. Vid flera tillfällen diskuterade vi det faktum att det är vanligt förekommande att studenter har varit klient inom socialt arbete innan studierna inletts. Ger utbildningen oss verktyg för att hantera dessa dubbla roller och hur de kan knytas till principer om professionalitet i socialt arbete? Vi upplever att professionalitet är ett begrepp som ofta tas upp under utbildningen och som återkommande kopplas till en princip om att vara personlig men inte privat i sitt arbete. Vilket även detta var en grund till att vi valde forskningsområdet. Våldstemat valdes utifrån förkunskap om att våldsutsatthet i nära relationer drabbar, framför allt, kvinnor i alla samhällsgrupper. Detta berörs i utbildningen, men i begränsad omfattning. Likt Holmberg och Enander (2010:34) har vi identifierat vissa risker med att ha förförståelse om det ämne man studerar. Vi har fått förhålla oss kritiskt inför våra egna föreställningar om socionomutbildningens behandling av våldstemat. Fråga oss själva om det är vi eller intervjupersonerna som ger uttryck för vissa företeelser. Att vara två och därigenom ha möjligheten att ifrågasätta den andres tolkningar och samtidigt konfronteras med alternativa perspektiv menar vi ha underlättat tillämpningen av ett kritiskt perspektiv.

4.3. Informationssökning

För att komma igång med vår informationssökning deltog vi på ett seminarium anordnat av Göteborgs Universitetsbibliotek där vi vägledades i sökning på de olika databaserna. Söktjänsterna som vi använde oss var GUNDA, libris, google scholar och supersök. Vi har även hittat material på databaserna ProQuest Social Sciences och Social Services Abstracts. Vi använde oss utav sökord såsom: "victimization", "social work", "violence", "social work students" och "abuse". Vår sökteknik bestod av olika kombinationer av sökorden så som exempelvis (social work students) AND (abuse OR violence). Sökningen gjordes med såväl svenska som engelska begrepp. Forskningen om våldsutsatthet visade sig vara omfattande men inom vårt specifika intresseområde begränsat. Forskningen bestod till störst del av kvantitativa studier på trauman bland yrkesverksamma socialarbetare, inte lika många studier gällande socionomstudenter kunde identifieras. Den tidigare forskning som vi ansåg mest relevant för vår studie bestod av huvudsakligen vetenskapliga artiklar.

4.4. Avgränsning och sökning efter informanter

Vi valde inledningsvis att avgränsa vår studie till socionomstudenter på Göteborgs Universitet. Det aktuella lärosätet valdes för att spara den tid som långa resor till studenter på andra universitet hade inneburit. Eftersom vi inledningsvis inte fick den svarsfrekvens som vi hade hoppats på kontaktade vi även ansvarig för Specialpedagogprogrammet på Högskolan Väst i Trollhättan. Inga socialpedagogstudenter kom senare att intervjuas då antalet intresseanmälningar från socionomstudenter på Göteborgs Universitet ökade med tiden. Urvalet kom att utökas för att senare återigen begränsas då önskat antal informanter framträdde.

För att få informanter till att delta i vår intervjustudie försökte vi nå ut med förfrågning om deltagande på en rad olika vis. Vi skapade ett informationsblad om studien som sattes på anslagstavlor på Göteborgs Universitet. Vi publicerade även informationsbladet på socionomstudenternas facebookgrupper. Vidare publicerades, med hjälp utav studieadministratör, informationsbladet på studentportalen GUL. Där nåddes samtliga socionomstudenter som är registrerade på Göteborgs Universitet av informationen. Vi gick även ut i en klass på socionomprogrammet och informerade om vår studie under en föreläsning.

4.5. Datainsamlingsmetod

Inför intervjun arbetade vi fram en halvstrukturerad intervjuguide (se bilaga 3) där tre teman identifierades fram: utbildningens fokus på våldsbegreppet, intervjupersonens egna känslor och strategier och intervjupersonens tankar om framtiden som professionell. Enligt David och Sutton (2016:113) är den kvalitativa intervjun ofta ostrukturerad eller halvstrukturerad då det ger den intervjuade möjlighet att få utrymme till att berätta sin historia. Den beskrivs ge detaljrikedom och djup, vilket vi eftersträfvade. Under intervjuerna försökte vi även ställa frågor som gav möjlighet till öppna svar, och lät intervjupersonerna utveckla sina svar. Intervjuerna skedde med en intervjuare vilket innebar att vi genomförde tre intervjuer var. Samtliga intervjuer genomfördes i grupp i institutionens alternativt universitetsbibliotekets lokaler som bokades av oss.

Vilket av intervjupersonerna föredrogs framför att träffas i personens hem eller på café.

Inledande vid intervjusituationen tydliggjordes det att inga specifika frågor kommer riktas till när, av vem, eller på vilket sätt intervjupersonen blivit utsatt för våld. Vi klargjorde dock att intervjupersonen självklart får delge sådan information om hon vill. Intervjuernas längd anpassades efter intervjupersonen och varade mellan 45 till 75 minuter.

4.6. Urval

Trost (2010:137) beskriver att ett heterogent urval inom en given ram ska eftersträvas i en kvalitativ studie. Till skillnad från en kvantitativ studie, där urvalet ska vara statistiskt representativt, vill man i en kvalitativ studie att det i urvalet ska finnas en variation. Detta utan att skillnaderna mellan respondenterna är alltför stora. Vi använde oss av vad Trost (2010:140) benämner som ett bekvämlighetsurval där de socionomstudenter som själva menade sig varit våldsutsatta fick ta kontakt med oss för att anmäla sitt intresse. Att tillämpa ett icke-sannolikhetsurval kan på detta vis användas när kunskap om populationen är begränsad (David & Sutton 2016:196). För att delta i studien behövde man vara socionomstudent på termin 2,3,4,5,6 eller 7 på Göteborgs Universitet och själv definiera sig varit utsatt för våld i nära relationer. Studenter på första terminen valdes bort då dessa enbart studerat i två månader när studien inleddes. Sju socionomstudenter anmälde sitt intresse för att delta i studien varav en av studenterna senare avböjde från att intervjuas. Enligt Trost (2010:142) är det att föredra att hålla antalet informanter lågt för att materialet inte ska bli för stort. Det kan vara lätt att missa detaljer om för många intervjuer görs. Vårt val att göra sex intervjuer ligger inom den ram Trost rekommenderar, "fyra eller fem eller kanske åtta" (ibid).

Samtliga intervjupersoner var kvinnor och åldern varierade mellan cirka 21 och 45 år. Att samtliga som anmälde sitt intresse var kvinnor begränsade vårt studieområde ytterligare. Det kan dock förstås utifrån kunskapen om att kvinnor oftare än män utsätts för våld i nära relationer och majoriteten av studenterna på

socionomutbildningen är kvinnor. Fem av studenterna var uppväxta i en svensk kontext medan en av studenterna var född i ett utomeuropeiskt land. En av studenterna var känd sedan tidigare av en av oss och intervjun genomfördes därför av den andre. Detta då det bedömdes finnas en risk att intervjupersonen skulle kunna "glömma" att vad som sägs under intervjun kommer analyseras och redogöras för i en uppsats om hon intervjuades av en bekant, och då delge mer information än vad som var planerat.

4.7. Analysmetod

Vi inledde analysen med att bekanta oss med vårt material. Intervjuerna transkriberades ordagrant där även utfyllnadsord eller andra läten inkluderades. Kortare pauser har markerats med kommatecken, längre pauser med tre punkter. Citationstecken har används vid tillfällen där intervjupersonen citerar någon annan, eller sig själva i en annan situation, genom att förändra tonläge och mimik. Vid transkriberingen ersattes samtliga namn på intervjupersonerna med fiktiva namn, något som författarna valde för att levandegöra intervjupersonerna. Enstaka platser och annan information som bedömts särskilt öka risken för att intervjupersonens identitet skulle kunna avslöjas har bytts ut mot mer neutrala men likvärdiga ord.

När transkriberingarna var färdigskrivna diskuterade vi tillsammans vad vi fann intressant i intervjuerna utifrån vårt syfte. David och Sutton (2016:271) beskriver att kodning är ett sätt att koppla ihop olika texter genom olikheter och likheter. Vi tillämpade en öppen kodning där varje intervju bearbetades ett flertal gånger där vi försökte hitta teman och nyckelord som vi fann intressant. Därefter genomsöktes samtliga intervjuer efter gemensamma teman utifrån syfte och frågeställningar. Genom att senare teori till det empiriska materialet eftersträvades en djupare förståelse kring studenternas upplevelser. De citat som vi valde att redogöra för i uppsatsen syftar till att synliggöra ett mer generellt tema som präglade två eller flera studenter.

I analysen växlar vi mellan att benämna de intervjuade socionomstudenterna som intervjupersoner, studenter och socionomstudenter. Begreppen används som synonymer men syftar alltså till en och samma grupp: intervjupersonerna.

4.8. Arbetsfördelning mellan författarna

Under uppsatsarbetet har vi suttit tillsammans och arbetat på gemensamma dokument där vi båda haft ansvarsområden utifrån vår särskilda kompetens och intresse. Att dela upp arbetet i olika ansvarsområden såg vi som ett effektivt arbetssätt samtidigt som närheten till varandra möjliggjorde diskussioner under processens gång. Samtligt material har, trots de olika ansvarsområdena, arbetats igenom av oss båda. Vi anser att arbetsfördelningen under uppsatsen varit jämnt fördelad. Exempelvis valde vi att genomföra intervjuerna en och en, där transkriberingen av intervjun gjordes av den som inte närvarade på intervjun.

4.9. Reliabilitet och validitet

I en kvalitativ studie har inte forskningsledaren tillgång till samma mätinstrument för att mäta validitet och reliabilitet som (är lämplig) vid en kvantitativ studie. Frågan om validitet och reliabilitet bör istället återkomma under forskningsprocessen och vara något som forskningsledaren anpassar sitt arbete efter. Att formulera en forskningsfråga som inte gör anspråk på att uttala sig om mer än vad som är möjligt utifrån den valda designen är ett sätt som vi har tillämpat. Reliabilitet syftar till vilken grad studiens resultat kan ses som tillförlitligt (David & Sutton 2016:220). Vid en intervjustudie är det av vikt att fråga sig huruvida forskningspersonerna skulle ge samma svar om någon annan hade intervjuat. För att öka reliabiliteten skapade vi en intervjuguide och diskuterade potentiella situationer som kunde dyka upp under intervjuerna och hur dessa borde hanteras. Genom intervjuguiden kunde vi tillåtas pröva frågorna innan intervjusituationen och arbeta fram den formulering som ansågs innebära minst risk för missförstånd (Kvale & Brinkmann 2014:173ff).

Vid transkribering av intervjuerna framkom, trots den gemensamma intervjuguiden, att vår intervjustil skiljde sig åt. Mikaela gav till större grad än

Edit intervjupersonerna tid att utveckla sina svar genom att avvakta då tystnad uppstod. Edit lade istället större vikt på att bekräfta intervjupersonerna genom att ge kortare responser så som “vad intressant!”, “vad bra du sätter ord på det”. Vid transkriberingen diskuterade författarna hur en intervjustil där tystnaden fylldes med bekräftande från intervjuaren å ena sidan kunde fungera uppmuntrande och stöttande. Å andra sidan kan det innebära att intervjuaren, trots att ledande frågor undveks, ledde in intervjupersonen i ett särskilt tänkande genom att uppmuntra vissa formuleringar. Genom att värna om tystnaden gav Mikaela intervjupersonen tid att fundera igenom sitt svar och utveckla det om så önskades. Vid enskilda situationer kunde dock en osäkerhet väckas hos intervjupersonen då tystnaden sågs obekvämt, något som tydliggjordes genom frågor som “svarade jag på din fråga nu?” eller uttalanden som “jag vet inte om jag sagt något som är användbart för er”. Kontentan av detta är inte att den ena intervjustilen är bättre än den andra, det finns såväl styrkor som svagheter hos dem båda, utan att resultatet *kan* ha påverkats av intervjuarens stil. Något som knappast går att undgå vid kvalitativ forskning där det främsta verktyget för insamling av material är forskaren själv (David & Sutton 2016:117f).

Huruvida kvalitativ forskning är generaliserbart eller inte är väldiskuterat. Få intervjuer betraktas begränsa möjligheten till generalisering, vilket stämmer in på vår kvalitativa studie med 6 informanter. Vi har även inriktat vår studie på socionomprogrammet vid Göteborgs Universitet vilket innebär att resultatet inte är direkt överförbart på till andra socionomutbildningar i Sverige. Att samtliga studenter deltog i studien var kvinnor begränsar även möjligheten att uttala sig om våldsutsatta som tillskriver sig en annan könstillhörighet. Större generaliserbarhet skulle kunnat uppnås om vi istället hade valt en kvantitativ studie med fler respondenter från ett representativt urval. Men utifrån studiens kvalitativa syfte och metod har inte generaliserbarhet eftersträvas. Resultatet som kommer redogöras för är begränsat till de studerade informanterna i den valda kontexten men kan ses som ett exempel på hur det *kan* vara att studera till socionom som våldsutsatt. Vi är intresserade av personernas egna livshistoria, djupet och nyanserna, vilket kan benämnas som en intern validitet (David & Sutton 2016:33). Genom att eftersträva en öppen och tillåtande intervjumiljö där intervjupersonen tilläts utveckla sina svar och styra intervjun menar vi att en inre validitet uppnåtts.

Vi vill, på samma sätt som Kvale och Brinkmann, belysa den särskilda vikten som kvalitativ forskning har för vetenskapen där generaliserbarhet inte alltid behöver vara det mest eftersträvansvärda (2014). Ett särskilt behov av djup och utforskande kunskap kunde vi även identifiera på studieområdet där den tidigare forskningen så gott som uteslutande varit kvantitativ.

5. Etiska överväganden

I detta kapitel kommer vi diskutera de etiska överväganden som vi har förhållit oss till under forskningsprocessen. Inledningsvis kommer vi kort redogöra för vår förståelse av etik och relevansen för att diskutera etik före, under och efter genomförd studie. Vidare kommer vi redogöra för hur vi i studien har förhållit oss till informations- och samtyckeskrauet, liksom konfidentialitetskravet och nyttjandekravet.

Kalman och Lövgren (2012:9) beskriver att etiken ger oss riktlinjer för hur vi ska förhålla oss till andra människor. Forskningsetiken handlar om hur vi ska förhålla oss och reflektera medvetet över forskningsdeltagare och samhället i stort under forskningsprocessen. En kandidatuppsats på universitet behöver inte etikprövas då det inte räknas som forskning enligt etikprövningslagen, men det finns ändå ett behov av att förhålla sig till etiska principer (2012:12) David och Sutton (2016: 58) menar att samhällsvetenskaplig forskning "måste vara etisk i sitt urval (i sin design), i sin stil och i användningen/spridningen av sina resultat". Vilket innebär att etiska överväganden är något som behöver vägas in i alla delar av arbetet. Särskilt viktigt att värna om är informations- och samtyckeskrauet, liksom konfidentialitets- och nyttjandekravet (Kalman & Lövgren 2012:13; Hermerén 2000:17f).

5.1. Informationskravet och samtyckeskrauet

Principen om frivillighet i deltagande bör vara styrande i all samhällsvetenskaplig forskning. David och Sutton beskriver dessutom att det är särskilt viktigt att ha möjlighet att dra sig ur när känsliga ämnen berörs (2016:55). Då vårt forskningsområde kan vara känsligt för intervjupersonerna var vi noga med att berätta detta inledande i vår intervju, i samband med samtyckesblanketten (se bilaga 2). Samtyckesblanketten gick igenom inledningsvis av intervjuerna där vi även informerade om studiens upplägg, syfte och eventuella risker med att delta. Intervjupersonerna tillfrågades även om de önskade läsa uppsatsen innan publicering för att ge eventuella kommentarer. När informationen framförts och eventuella frågor besvarats fick intervjupersonen skriva på att hon förstätt

informationen och samtycker till deltagande. Kalman och Lövgrens (2012:13) krav på ett informerat samtycke där forskningspersonen ska fått fullständig information om studiens syfte, metod och de risker som det kan innebära att delta kan alltså anses ha uppfyllts. Samtyckesblanketten, där bland annat kontaktinformation till oss och Akademihälsan kunde hittas, fick intervjupersonen senare ta med sig hem. Intervjupersonen uppmuntrades att ta kontakt med Akademihälsan om hon efteråt kände ett behov av professionellt samtalsstöd. Intervjupersonerna informerades även om vart arbetet senare kommer publiceras, samt tillfrågades om de ville få möjlighet att kommentera arbetet innan det presenteras och skickas för publicering.

5.2. Nyttjandekravet

Den kvalitativa studien behöver i sin planering väga de risker som forskningsdeltagarna sätts inför mot den nytta vetenskaplig kunskap om området skulle ge (Kvale & Brinkmann 2014:98, 110). I arbetet med studien har vi reflekterat över varför kunskapen vi söker är viktig för det sociala arbetet. Något vi fått väga mot de risker och det obehag som intervjupersonerna kan ha känt inför att berätta om sina känslor kring att studera våld. Majoriteten av intervjupersonerna hade inte berättat för någon i skolan att de varit utsatta för våld, steget att delta i studien kan därför ha varit stort. Orden från en av våra intervjupersoner kring skolans behandling av våldstemat har följt med oss under processen. Hon sa: ”det är mer kränkande att det blir osynliggjort än att det tas upp”. Genom att synliggöra dessa studenter och deras vardagliga utmaningar vid studiet av våld vill vi bidra med kunskap som kan utveckla utbildningen så att stöttning på bästa sätt kan erbjudas de med behov. Genom att, till den grad intervjurollen tillåter, vara stödjande och inlyssnande när vi tog del av kvinnornas berättelser hoppas vi även minskat eventuellt obehag.

Kalman och Lövgren (2012:14-15) beskriver även att nyttjandekravet innebär att informationen som framkommer bara ska användas till forskningsändamål. Det är viktigt att informanterna känner till att informationen stannar hos forskaren, vilket vi klargjorde vid inledningen av intervjun.

5.3 Konfidentitetskravet

Intervjupersonerna som deltar i en studie ska så långt det är möjligt vara oigenkännliga och att data som är privat inte skall avslöjas (Kvale och Brinkmann 2014). I kvalitativ forskning som består av ett färre antal informanter finns det alltid en risk för igenkänning av personer i informantens närhet. För att minska risken har informanternas namn bytts ut till fiktiva namn, och information i intervjuerna som bedömts vara för personliga inte inkluderats i materialet som redovisas. Att värna om konfidentialiteten handlar om mer än att inte skriva ut informanternas namn. Vi har identifierat två etiska dilemma kopplat till konfidentialiteten som har uppstått under arbetets gång.

Det första etiska dilemmat är kopplat till intervjulokalerna. David & Sutton beskriver att intervjusituationen är en social interaktion där olika faktorer spelar roll (2016:117-118). Kön, etnicitet, klass, utseende och beteende kan påverka situationen vilket i sin tur kan påverka intervjupersonens tal. Även miljön som intervjun genomförs i påverkar. Vilket vi förhöll oss till genom att ge intervjupersonerna möjligheten att påverka val av tid och plats så att de i så stor utsträckning som möjligt skulle känna sig bekväma. Då ett flertal av intervjuerna bokades på kort varsel har vi ibland haft svårt att finna lämpliga lokaler på universitetet, som var den plats som samtliga intervjupersoner önskade. Två intervjuer fick, på grund av lokalbrist, genomföras i grupprum med fönster ut mot en korridor och dålig isolering. Korridoren användes inte i någon större grad men risken fanns att någon med en relation till intervjupersonen skulle gå förbi lokalen. Vid dessa två intervjuer tillfrågades intervjupersonerna på plats om de ville uppsöka annan plats att genomföra intervjun men båda valde att stanna i lokalen. Trots detta kan vi inte utesluta att miljön kan ha påverkat hur avslappnade intervjupersonerna kunnat känna sig i intervjusituationen och hur öppna de upplevde sig kunna vara. Problemet uppstod även när grupprum utan fönster användes då intervjupersonen kunde ses gå ut eller in tillsammans med någon av intervjuerna av förbigående klasskamrat. Då studiens urval och syfte presenterats för samtliga socionomklasser skulle då intervjupersonens koppling till våldsutsatthet kunna avslöjas. Att i största möjliga mån boka lokaler som inte var anslutna till korridorer eller uppehållsrum där det är mycket rörelse var ett sätt att

förhålla sig till det etiska dilemmat. Genomförandet av intervjuer i universitetslokaler menar vi ändå var legitimt utifrån att det var den plats som samtliga intervjupersoner själva önskade.

Det andra etiska dilemmat som identifierats är kopplat till våra egna studier vid Göteborgs Universitet. Vid slutet av intervjun tog vi upp att då vi studerar i samma lokaler som intervjupersonerna så kan vi komma att mötas igen. Vi förmedlade till intervjupersonerna att då vi önskar värna om våra informanternas konfidentialitet så kommer vi inte att hälsa eller på annat sätt ta kontakt med personen om inte hon först tar kontakt. Att belysa det möjliga scenariot anser vi vara ett sätt att förhålla sig till något som skulle kunna riskera informantens konfidentialitet. Det kvarstår dock att informanten skulle kunna känna att det är obekvämt att möta intervjuaren i en senare situation då denne har vetskap om informantens liv som hon sällan eller aldrig delar med någon annan. Risken för ett sådant obehag skulle minskat om studien hade genomförts på annat universitet än det där våra egna studier är förlagda. Vilket var ett alternativ vi övervägde men avvisade då uppsatstiden bedömdes vara för kort för att genomföra intervjuer på annan ort.

Under intervjuernas gång uppstod situationer där vi på grund av ovana i intervjurollen inte varit förberedda på. Trots att inga specifika frågor ställdes om våldet i sig så blev ett flertal av intervjupersonerna märkbart berörda, började gråta eller blev nedstämda, av att tala om ämnet. Precis som Holmberg och Enander (2010:30) belyser är det svårt att vid dessa tillfällen förhålla sig neutral som intervjuare. Intervjupersonerna har funnits med i våra tankar långt efter intervjuerna avslutats. Vi har blivit starkt berörda av den kamp dessa kvinnor fått genomgå och fortfarande genomgår. I efterhand har vi kommit till insikt om att mer vana och förberedelse på att intervjua hade varit fördelaktigt när ämnet, som i vårt fall, kan bedömas som känsligt. Genom att vara två intervjuare hade intervjuaren kunnat stöttas upp och fått hjälp i formulering av frågor. Dock valde vi att göra intervjuerna enskilt. Detta för att vi inte ville att informanterna skulle uppleva en maktobalans i mötet. Eftersom ämnet är känsligt för informanterna antog vi att det skulle kännas mer bekvämt med en intervjuperson istället för två.

5.4. Framställningskravet

Hur och vad man berättar om enskilda forskningsdeltagare, vilka uppgifter som ska få tjäna som belysande exempel för teoretiska diskussioner måste nogt övervägas. (Lövgren, Kalman & Sauer 2012:66)

Vid bearbetning av materialet har vi fått reflektera över vår framställning av intervjupersonerna. I samband med teorikapitlet berördes att tillämpning av det teoretiska begreppet stigma kan upplevas som stigmatiserande i sig för intervjupersonerna. Särskilt känsligt kan det vara då flertalet av studenterna inte menade sig vara hindrade från att tala om sin våldsutsatthet med andra, de bara inte valde att göra det. I analysen har vi därför försökt att lyfta upp dessa variationer och alternativa tolkningssätt samtidigt som vi tillämpat de teoretiska modeller som ansågs vara bäst lämpade för materialet.

Studenterna hade även en skild syn på omfattningen av våldsstudier under utbildningen. Medan vissa av studenterna ställde sig kritiska till vad de uppfattade som ett osynliggörande av våld som socialt problem var andra nöjda och tacksamma för den utbildning de fått i ämnet. Vi vill därför belysa att studenterna inte bara är olika individer med sin egen subjektiva uppfattning utan att de även läser på olika terminer. Då föreläsningar generellt är frivilliga är det även möjligt att vissa fått ta del av mer undervisning om ämnet än andra. Här uppstår alltså inte bara den etiska frågan kopplat till framställningen av de våldsutsatta studenterna som individer och som grupp. Vi har även behövt förhålla oss till framställningen av socionomprogrammet vid Göteborgs Universitet. Att enbart lyfta studenternas kritik skulle ge en felaktig bild av utbildningen. Att välja bort att nämna den skulle vara att felaktigt framställa vissa studenters erfarenheter. Analysarbetet har bestått av dessa avvägningar där vi fått betrakta, och uppmuntrar läsarna att betrakta, analysen som *möjliga* tolkningar utifrån valda perspektiv. Studenternas erfarenheter, såväl som vår tolkning av desamma, är alltså subjektiva.

6. Resultat och analys

I resultat- och analyskapitlet kommer vi att redogöra för insamlad empiri och den analys som gjorts utifrån valda teorier, perspektiv och tidigare forskning. Tre teman, som vid bearbetning av materialet framkommit som särskilt meningsbärande, har valts ut och kommer att presenteras utifrån citat från intervjuerna. Utvalda citat från våra intervjuer anser vi exemplifiera ett tema som framkommit hos flera av studenterna. Som tidigare nämnts har vi använt oss av fiktiva namn dels för att levandegöra intervjupersonerna, dels för att värna om deras anonymitet. Kapitlet inleds med en introduktion med syfte att ge en bild av bakgrunden till de tre valda temana *Emotioner*, *Motstånd* och *Anpassning*.

Att tala om våldsutsatthet är svårt. Våldsutsatta kvinnor och män berättar sällan för vänner och familj och söker ännu mer sällan vård för bearbetning (NCK 2014:67). Murray, Crowe och Overstreet (2015) visar att individer utsatta för våld i nära relationer ofta erfar skuldbeläggande, förlorad status och isolering efter att ha berättat om sina upplevelser för omgivningen. Ullman (2010:24) framhåller hur samhället uppmuntrar utsatta för sexuellt våld att polisanmäla och tala öppet om övergreppen men att delgivandet ofta leder till stigmatisering. Svårigheten att tala om våldsutsatthet tydliggörs även hos våra intervjupersoner. Intervjupersonen Alma svarar följande på frågan om det funnits möjlighet för henne att berätta om sin våldsutsatthet under programmet:

Nä eller jag har inte känt för det att börja prata om det öppet. Kanske det finns folk som gör det, kanske till exempel missbruk... Jag vet inte kanske missbrukare är mindre tabu... Att ta exempel fysiskt eller psykiskt eller sexuella övergrepp. Det är dom värsta, eller kanske inte dom värsta men dom känsligaste ämnen som finns speciellt om man gör det eller har utsatts för, då är det inte... Ingen av dom, man vill inte säga det. (Alma)

Som socionomstudenter befinner sig intervjupersonerna på en speciell arena där reflektion av hur jaget kan komma att påverka det framtida klientarbetet uppmuntras. Våld behandlas som tema, även om uppfattningen av våldstemats omfattning varierar bland studenterna. Viss enighet finns dock kring att våld behandlas som fenomen under (minst en) föreläsning, i litteratur och vid grupparbeten. Vi har valt att

behandla vilka strategier som används för att hantera dessa situationer och känslorna kopplade till densamma. Analysen börjar med de *emotioner* som framkommit under intervjuerna, för att nå djupare förståelse för varför studenterna är i behov av särskilda strategier för att hantera studiesituationerna. Inom temat kommer vi att göra en sammanfattning av de emotioner som nämnts i intervjuerna för att senare fördjupa oss i och analysera den tydligast framträdande emotionen: skam. Vidare närmar vi oss strategierna *motstånd* och *anpassning* och vi kommer att redogöra för hur motstånd praktiseras genom att tala om den egna våldsutsattheten. Vi kommer också att diskutera vad som hindrar studenterna från att visa motstånd och vilka emotionella konsekvenser den valda strategin kan ge. Kapitlet avslutas med en sammanfattning av empirin.

6.1. Emotioner

Psykologen Silvan Tomkins affektteori utgår ifrån att människan besitter nio grundläggande affekter som kan delas upp i grupper om positiva, neutrala och negativa (Scheff & Strarrin 2013:186). I intervjuerna med socionomstudenter med egna erfarenheter av våldsutsatthet kan flera av dessa grundemotioner identifieras. Studiet av våld har väckt deras intresse. Intresse är en emotion som återfinns bland de positiva affekterna i Tomkins uppdelning (ibid). Studenterna menar att den kunskap de förvärvat lett till att de har kunnat sätta sina egna erfarenheter i ett sammanhang vilket hjälpt dem att förstå varför människor i deras liv har handlat som de gjort. Beatrice beskriver: "när man själv har varit med om saker, det blir lite såhär empowerment man tar liksom makten". Beatrice känner sig stärkt av den kunskap hon har fått, hon upplever sig kunna se annorlunda på sina egna erfarenheter och är tacksam för vad socionomprogrammet fått betyda för henne. Fanny beskriver hur en föreläsning om våld i nära relationer blev ett uppvaknande för henne. Där hon kom att förstå vad hon blivit utsatt för i en tidigare relation. Vilket berörde henne väldigt mycket. Fanny uttrycker: "hade jag fortfarande varit i den relationen då så hade den tagit slut efter den föreläsningen kan jag säga för den var så uppvaknande lik på nått sätt". Studierna har på så vis bidragit till en personlig utveckling såväl som professionell utveckling och ny kunskap om våld som fenomen förväntas vara värdefull för det kommande arbetet.

Att studera våld som en del av utbildningen väcker även mycket svåra tankar och emotioner hos studenterna. Cecilia beskriver hur en skoluppgift fick henne att minnas en våldsamt händelse, vilket väckte plågsamma känslor.

Det ploppar upp då igen det var jättekonstigt för att jag hade tagit med mig min lilla laptop och så åkt upp och satt mig på landet för att det skulle vara tyst runt mig och skulle och skulle skriva där uppe och vara ifred utan barn och så och så liksom och så satt jag där och så liksom jag bara kände helt plötsligt jag kan inte, jag bara satt och grina liksom, det var jättesvårt att skriva om det. (Cecilia)

Cecilia berättar att hon inte var förberedd på att studiet av våld under socionomprogrammet skulle kunna väcka tankar eller minnen kopplade till hennes sin egen våldsutsatthet. En erfarenhet hon delar med de flesta av intervjupersonerna. Diana beskriver exempelvis insikten om hur hennes egna känslor påverkas av studierna som en "käftsmäll". Minnen från våldsutsattheten som antogs var bearbetade började plötsligt återkomma i tankar och drömmar. Alma beskriver känslor som frustration, ilska och att hon blev ledsen efter en föreläsning om våld mot barn.

Frustration att kanske ja.. Jag blir varm (skratt) det känns som jag brinner av kanske, ilska. (---) Jag blev verkligen ledsen det kändes väldigt tungt efter föreläsningen och jag ville inte prata med någon efter en timme eller på vägen hem (Alma)

Alma och de övriga studenterna visar här på den variation av emotioner som studiet av våld kan väcka. Sorg och vrede är negativa grundaffekter (ibid). När studenterna exponeras för skolmaterial eller skolsituationer i vilket våld berörts triggas affekter igång kopplade till individens emotionella referenssystem. Genom referenssystemet kan de affekter som tidigare våldsutsatthet väckt återkomma och förstärka de negativa affekterna i nuet. Att studenterna menar att studiet av våld fungerar stärkande samtidigt som det väcker svåra emotionella reaktioner kan verka motsägelsefullt men ligger i linje med en tidigare studie som gjorts på ämnet (Zosky 2013). Upplevelsen av en negativ emotionell reaktion tycks alltså inte hindra upplevelsen av en positiv emotion. Vad som kan konstateras är att studierna av våld i skolan väcker såväl positiva som negativa emotioner hos

socionomstudenterna. Vidare ska vi fokusera på den emotion som tydligast framträdde vid bearbetning av materialet; skam.

6.1.1. Skam

Att känna skam efter att ha varit våldsutsatt är vanligt förekommande (Ullman 2010:38 ; Murray, Crowe & Overstreet 2015, Enander 2008) och kan innebära en känsla av att själv vara skyldig för händelsen eller händelserna. Hos studenterna framkommer skam, i olika omfattning, kopplat till studentrollen och den egna våldsutsattheten. Vidare ska vi lyfta två exempel på hur skam berördes under intervjuerna och belysa emotionens relationella och socialiserande roll. Beatrice berättar om hur tankarna och känslorna gick då våld mot barn nämndes under en föreläsning:

“Men oj jag kanske är det där barnet dom pratar om nu” men då liksom kanske man grips man lite av... det är så konstigt att man grips en sådan där känsla: oj hoppas ingen märker nu att jag är träffad av det som dom pratar om. Och så tänker jag oj undra hur många här inne som tänker precis samma som jag och så tänker jag varför tänker jag så? Skäms jag över de sakerna som jag vart med om? Och sen bara aa, men det gör jag inte men jag vill inte att det ska bli en grej utav det och är det liksom för jag skäms eller rädd att folk ska tycka synd om mig? (Beatrice)

När Beatrice känner igen sig i det våldsutsatta barnet uppstår en rädsla för att klasskamraterna i bänkarna ska se på henne att hon berörs. Hon förvånas vidare över sina egna tankar och kan inte finna dess orsak, skäms hon eller vill hon inte få de andras medömkan?

Hos Beatrice och flera av de andra studenterna tydliggörs en dubbelhet i hur de menar sig inte skämmas över den tidigare våldsutsattheten men samtidigt uttrycker rädsla för att bli “avslöjad” i skolmiljön. Beatrice känner en sådan oro och inte vill att “det ska bli en grej utav det” medan Fanny, som vi snart kommer närma oss, inte vill “outa sig”. Under intervjuerna efterfrågar studenterna fler möjligheter att få diskutera våld i mindre grupper som komplement till den undervisningsform där studenten enbart är mottagare av information. Detta trots att samma studenter inte menar att de själva skulle använda sådana tillfällen till att

delar med sig av sin egen utsatthet. För att förstå denna ambivalens har vi använt oss av Holmbergs feministiska läsning av symbolisk interaktionism (1993:52) som i sig bygger på Kathy E. Fergusons kritik av teorin. Holmberg menar att den generaliserande andre, alltså summan av individens rollövertaganden, inte består av en enhetlig form av normer. Samhället består av motstridiga attityder där våldsutsatta lyfts som offer för andras maktmissbruk samtidigt som deras trovärdighet och äkthet ifrågasätts. Genom rollövertagandet internaliseras denna variation av attityder inom individen, attityder som kan komma att stå i konflikt med varandra. I vår kontext kan det innebära att även de studenter som inte menar sig skämmas över sin tidigare våldsutsatthet ändå kommer att påverkas av hur våldsutsatthet fått en stigmatiserad roll i samhället.

Att som följd av rollövertagande överta omgivningens, de normalas, negativa syn på det egna stigma införlivar ofta skam hos den egna individen (Goffman 2011:16). Vad vi menar är dock att studenterna genom sin ambivalens talar för människans komplexitet och förmåga att förhålla sig till motstridiga diskurser i samhället och i jaget. De uttrycker tecken på skam men menar sig samtidigt inte skämmas. Vilket även kan bero på att skamkänslor i sig kan väcka ytterligare skam i ett postmodernt samhälle där idealmänniskan och dess relationer ska vara präglad av förnuft snarare än emotioner (Scheff & Starrin 2013:189ff). När diskurser nämns i detta sammanhanget syftar vi, utifrån Foucaults terminologi, till rådande talordning (Mattson 2011:29). Hur vi, genom språkets betydelse, kan tolka och förstå ett fenomen utifrån den förklaringsmodell som ges. Intervjupersonernas möjligheter att förstå sin egen utsatthet men även deras emotioner är beroende till rådande diskurser. Skam kan ses som naturlig emotionell reaktion utifrån kunskapen om en "victim-blamingdiskurs" (Bruno 2016:84, Ullman 2010) där ansvaret för våldsutsattheten knyts till offret men även utifrån en hemlighetsnorm där våld i hemmet betraktas som en privat angelägenhet. Enander (2010) skriver följande om den skuld som våldsutsatta kvinnor kan möta i samhället:

Furthermore, abused women risk being stigmatized in the general community, paradoxically both for being home wreckers and for not leaving their abusive partners. In the first case, women are made

responsible for keeping families together, regardless of the individual cost. In the second case, women who are subjected to male violence are made responsible for solving this difficult social problem by the individual act of leaving. (Enander 2010:6)

Dessa skuldbeläggande diskurser, liksom en feministisk förståelse av våld som uttryck för patriarkala strukturer, kan alltså antas påverka studenterna och skapa motstridiga emotioner och leda till skam. Ytterligare ett exempel på hur skam kan yttra sig återfinns hos Fanny som här berättar om de känslor som kom i samband med en föreläsning om våld, samma föreläsning som tidigare beskrivits som ett uppvaknande där hon kunde se sin tidigare relation i ett nytt ljus:

Så ja, det väckte ganska mycket dels hur har jag gjort det här mot mig själv, hur har mina vänner egentligen tänkt om mig de senaste åren eh, för att jag kände att det här är inte någonting... Just eftersom om jag sett en nära vän till mig så hade jag tagit och satt ner foten typ, inte att jag blivit besviken på mina vänner utan mer att jag kände eh att jag skämdes lite när när allt blev så tydligt, eh och jag såg den relationen för vad det verkligen var. Då kände jag vad skämmigt att jag då som ska vara, eh stark och självständig kvinna, aa har jag en bild av mig själv att jag är vilken hycklare jag är. (Fanny)

När Fanny lyssnar till föreläsningen om våld i nära relationer framstår det som självklart; det här var ju vad jag blev utsatt för! Men med insikten följer skammen över att inte ha förstått det tidigare och hon frågar sig vad hennes vänner egentligen tänkt om henne. Goffman beskriver hur det är att se på sig själv genom andras ögon, där en samling av negativa känslor som kan uppstå, däribland skam (Scheff & Starrin 2013:189-190). En sådan relationell aspekt av skam framkommer hos Fanny där emotionen uppstår i förhållande till de andras syn på henne och hennes egen syn på sig själv. Hon beskriver sig själv som en hycklare, någon som utger sig för att vara något hon inte är. I Enanders (2008) möte med kvinnor som lämnat våldsamma heterosexuella relationer talar kvinnorna återkommande om sig själva som "stupid" (idiot, dum). Enander förstår detta, bland annat, genom "the Nordic Context". I Sverige, där kvinnokampen har en långt bakåtgående tradition, kan det förväntas av kvinnan att "lämna vid första slaget". Om inte så sker kan kvinnan inte bara bli skuldbelagd av andra utan även

komma att skuldbelägga sig själv. En skam för att inte leva upp till egna och samhällets principer om jämställdhet och självständighet kan uppstå. Skammen innebär inte enbart obehag, den alarmerar även om fara; Fannys självbild som en stark och självständig kvinna riskeras då rollen som våldsutsatt inte antas vara förenlig med en sådan. Fanny önskade i stunden att klasskamraterna omkring henne hade känt till hennes våldsutsatthet och att hon berördes av föreläsningen men ville samtidigt inte “outa sig”, vilket vi tidigare berört. Vad det är i avslöjandet stoppar henne framgår inte men att välja att inte tala kan tolkas som en strategi för undvika ytterligare skam. Något som kan benämnas som “undandragande” (Scheff & Starrin 2013:193).

6.1.2. Strategier

Det som vidare framkom i bearbetning av materialet är att studenterna använder sig av olika strategier för att hantera de emotionerna som uppstår. Strategierna som intervjupersonerna använder sig av kan indelas i två grupper. För att hantera de känslor som erfars när våldstemat berörs under utbildningen har intervjupersonerna valt att fysiskt såväl som mentalt dra sig undan, pausa vid hemmastudier eller lämna föreläsningar som särskilt berört. Andra beskriver att de sökt stöttning bland vänner utanför skolan eller i terapi. Att promenera, meditera eller unna sig en kopp kaffe och kladdkaka efter studiesituationer där våld berörts har hjälpt studenterna att skingra tankarna. Genom att använda sig av dessa strategier har alltså studenterna kunnat hantera de *emotioner* som dykt upp. Men ytterligare strategier har behövts när studenten står i en studiesituation där våld behandlats. Studenten har behövt ta ställning till hur den ska agera utifrån sin studentroll där självreflektion uppmuntras samtidigt som hon manas till att praktisera ett professionellt förhållningssätt. Här framkommer två vägar där studenten antingen väljer att öppet berätta om sin egen våldsutsatthet eller tåga. Vidare kommer vi benämna dessa vägar, eller strategier, som exempel på *motstånd* eller *anpassning*.

6.2 Motstånd

Att förstå våld i nära relationer utifrån strategierna motstånd och anpassning har tidigare gjorts av Lundgren (2004) och Holmberg och Enander (2010). Motstånd och anpassning beskrivs då som strategier för den våldsutsatta kvinnan att överleva och/eller ta sig ur relationen. Även Carlsson (2009:72f) och Kelly (1988:161ff) använder sig av motstånd som begrepp. De menar att motstånd är ett sätt att hantera sexuellt våld och andra sexuella övergrepp såväl i som efter en våldsam relation. Motstånd benämns utifrån ett maktperspektiv som att slå tillbaka, vägra leva i fruktan för risken att bli utsatt för våldshandlingar och göra sin röst hörd i samhället. I bearbetningen av materialet aktualiserades motstånd som begrepp delvis som ett resultat men även som ett analytiskt begrepp, vilket liknar den användning av begreppet som Carlsson (ibid) gör. I detta tema kommer vi att utveckla hur studenterna använder sig av motstånd som strategi genom att tala om sin våldsutsatthet. Att tala går emot en samhällselig diskurs där individer som berättar om våldsutsatthet ifrågasätts (Burman 2007) och tystas ned, vilket vi tolkar som ett uttryck för stigmatisering.

6.2.1 Motstånd genom deltagande i studien

Själva deltagandet i studien lyfts i intervjuerna återkommande upp som något viktigt, ett sätt att synliggöra våldsutsatta studenters förhållanden i skolmiljön. Diana beskriver hur hon först tvekade inför att anmäla sitt intresse, trots att hon upplevde sig ha mycket att berätta. Hon bestämde sig för att kontakta oss när en andra inbjudan skickades ut. Hon upplever det som att lärarna ibland behandlar studenterna som robotar, att hänsyn inte tas till att studenterna har egna historier och ofta är personligt berörda av ämnet som studeras. En kritik som hon särskilt vill belysa när vi ska avsluta intervjun. Diana säger följande angående att den aktuella studien om våldsutsatthet bland socionomstudenter genomförs:

Ja, men jag tycker att det är jättebra det ni gör för det är verkligen som vi sa, det är många som vart utsatta för någon form av våld och som alltså det är någonting som påverkar en så mycket, länge liksom. (Diana)

Att delta i studien blir här ett sätt att försöka påverka utbildningens behandling av våldstemat. Carlsson (2009:21) använder sig av tidigare forskning på avslöjade av sexuella övergrepp för att belysa det faktum att många inte berättar att de varit utsatta förrän de medverkar i vetenskapliga studier eller går i psykologisk behandling. Vilket förklaras med att den våldsutsatta berättar när det ges möjlighet, när den finner en mottagare med intresse för att lyssna utan att döma eller ifrågasätta. Carlsson beskriver även deltagande i vetenskapliga studier som ett sätt att försöka påverka samhället politiskt och samtidigt få möjlighet att uttrycka den smärta som kan vara förenad med tidigare våldsutsatthet (ibid).

En del av den kritik som studenterna ger uttryck för, och som vi tolkar som en motståndshandling, är att önskan att våldstemat ska belysas mer i socionomprogrammet. Detta då våld i nära relationer är ett socialt problem som ytterligare bör behandlas då socionomen i sin yrkesverksamhet ofta möter våldsutsatta. Något som exemplifieras genom förslag till en kurs om våld, fler föreläsningar och mer kurslitteratur på ämnet. Det efterlyses även diskussionsforum i form av seminarium och professionsförberedande samtal där studenterna får möjlighet att dela med sig av sina erfarenheter eller reflektioner. Detta då möjligheten att "flika in" med praktisk kunskap inte upplevs lika naturligt eller lämpligt i föreläsningssammanhang. Fanny beskriver att utbildningen skulle kunna utvecklas genom lärarledda samtalsövningar med syfte att förbereda henne och klasskamraterna för att i arbetslivet möta våldsutsatta kvinnor:

Som sagt i samtalsövningar som tema och gärna lärarlett av någon som har haft såna samtal själv typ jobbat på kvinnojouren det finns ju vissa lärare som gjort det. det hade vart grymt (Fanny)

Studenterna visar även motstånd genom att uppmärksamma bristen på psykosocialt stöd i utbildningen. Något som Elin och Alma beskriver:

Samtidigt som jag funderade på det här, men jag funderade på det med psykologprogrammet så har dom ju att man går i egenterapi och så så jag

har tänkt på det lite kopplat till det här. Att, att det inte finns någonting liknande att göra här.

Intervjuare: Det är något du saknar?

Elin: Ja, jag hade nog verkligen kunnat tänka mig det faktiskt.
(Elin)

Jo och en sak till tex läste jag lästa andra terminen Människans Livslopp och man berörde olika områden från födelse till död och det kanske kan väcka känslor hos folk, olika känslor, men då fanns det inte nått stöd eller man sa inte "att man om ni behöver prata med någon om nånting så kan ni hänvisas till den här mannen eller kvinnan som hette det". Det fanns inte nått stöd eller jag har inte hört att vi har. Till exempel när vi har väldigt känsliga ämnen vi läser under programmet och då saknas "aa, om ni behöver prata om vissa saker efter föreläsningen ni får komma till mig eller någon annan", det har vi inte. (Alma)

Elin och Alma menar att det finns ett behov av professionellt psykosocialt stöd för att hantera de emotioner och tankar som socionomutbildningen väcker. Att de inte har uttryckt ett sådant behov tidigare genom kursutvärderingar eller genom att ta kontakt med kurslärare kan förstås utifrån att de då skulle röjas som våldsutsatta. I studien ges de istället utrymme för att framföra sin kritik och samtidigt vara anonyma. Den plattform där intervjupersonerna väljer att visa motstånd kan alltså kopplas till de eventuella risker som motstånd skulle kunna innebära. Den kritik som framförs av studenterna kan sammanfattas som en efterfrågan av att våldstemat skulle behandlas mer omfattande under utbildningen. Vilket tydliggörs när Cecilia beskriver att det upplevs "mer kränkande att det blir osynliggjort än om det tas upp" under utbildningen.

6.2.2 Motstånd i skolsituationen

Motstånd identifierades även som strategi hos Cecilia, som är den enda av studenterna som i en skolsituation berättat om sin våldsutsatthet. Cecilia har även under utbildningen generellt lyft våld som parameter i diskussioner om sociala

problem där hon saknat ett sådant perspektiv. Här berättar Cecilia om hur hon agerade vid ett tillfälle där hon betraktade ett rollspel där två klasskamrater skulle gestalta en våldsutsatt kvinna vid ett besök hos en socialsekreterare, en gestaltning som hon uppfattade som stereotypisk och kränkande:

(...) och då liksom räckte jag upp handen och så sa jag det liksom att “herregud detta är ju helt fel det är ju så att nackhåren-”, jag sa det alltså, “det är ju att nackhåren reser sig på mig alltså, jag känner ju att jag blir förbannad”.

Intervjuare: Aa vad hände då då eller?

Cecilia: Aa, “sch nu får du vara tyst Cecilia för vi måste gå vidare” sa hon då, inte läraren, “vi hinner inte det nu, vi kan inte ta frågor och så nu” men sen har vi liksom aldrig tagit upp det mer. Och jag bara kände det liksom att tänk om det sitter någon nu, det är massvis av tjejer som precis har gått ur gymnasiet. (...) Det är liksom unga människor som är födda på 90-talet (...) som kanske liksom inte vet. (Cecilia)

Cecilia beskriver vidare hur de yngre studenterna som också bevittnade rollspelet kunde få en felaktig bild av våldsutsatta då läraren inte ingrep och de gestaltande studenterna hade auktoritet i klassen. Vilket gjorde att hon kände ett behov av att räkka upp handen. Genom att problematisera och belysa våldets komplexitet i studiesituationen gör Cecilia motstånd mot vad hon uppfattar som en felaktig bild av våldsutsatta kvinnor. Även Goffman använder sig av motståndsbegreppet där han menar på att den individ som bär på ett stigma behöver välja mellan att visa motstånd eller anpassas, där anpassning är den väg som förespråkas av de normala (1963/2011:134). Motstånd kännetecknas av att opponera sig och synliggöra samhällets orättvisa behandling av stigmatiserade individer och är en väg som ofta förespråkas av representanter för den stigmatiserade gruppen och brukarrörelser. Såväl den ‘egna’ gruppen som den ‘andra’ menar att deras väg är den enda för individen att nå självrespekt och värdighet. Något som dock aldrig kan nås till fullo då båda vägarna innebär att individen tillskriver sig en roll och en röst som inte främst är hennes egen utan gruppens (ibid). Att välja att tala, visa motstånd, likt Cecilia gör är således ett av flera alternativ för att hantera sitt stigma och situationer där våld förs på tal. Ur Goffmans perspektiv kan dock valet väcka ambivalenta känslor av främlingskap då du genom att förespråka den ena gruppen går miste om den stöttning som den andra hade kunnat erbjuda. Detta trots att du

egentligen har svårigheter att känna dig hemma inom någon av grupperingarna. En sådan ambivalens kommer vidare att studeras där vi syftar till att synliggöra hur motstånd kan väcka oönskade känslor av skam och ånger.

6.2.3. Motstånd kopplat till skam och ånger

Att berätta om sin våldsutsatthet kan efteråt väcka känslor av ånger. Diana beskriver sig själv som en person som pratar om allt, allt förutom sin våldsutsatthet. Trots detta valde Diana att berätta för två av sina klasskamrater, personer som hon står nära och som själva delar med sig mycket av sina känslor och tankar. Här beskriver hon känslorna som följde efter samtalen:

Det är typ det enda jag inte pratar om och då var det sådär att jag bara, okej jag börja prata om det för det kändes såhär, jag kände mig öppen med det. Men sen kan jag alltid känna, och det är nästan alltid så när jag pratat om det att jag efteråt (suck) varför skulle jag prata om det där? För nu känner jag typ att nu vet dom det och jag tycker inte om det typ. (Diana)

Diana berättar vidare att hon ofta känner att de människor som hon väljer att berätta för blir chockade och tycker synd om henne vilket ofta gör att hon ångrar att hon berättat.

Ja jag tycker att det känns alltid jobbigt när... Ah men när man får den här typ, när folk ser en som ett offer alltså såhär. Och också att jag vet att dom flesta människor som liksom inte känner mig så bra eller även folk som tycker att dom känner mig dom har en bild av att jag är på ett visst sätt och det stämmer inte överens, tror jag, med... Eh, typ med... När dom får höra det så tror jag att dom blir väldigt förvånade typ, det verkar så i alla fall... Eh, så att det känns som att det såhär lite, krockar typ med deras bild av mig.

Intervjuare: Mm, men krockar det med din bild?

Diana: JA! Verkligen. (Diana)

Diana besväras av att klasskamraterna nu ser på henne som en ny person, som ett offer. Ett offer framstår för Diana som en person hon inte alls identifierar sig med och vanligtvis inte heller blir identifierad som. Genom att berätta om sin våldsutsatthet riskerar Diana att tillskrivas den oönskade etiketten. Dianans resonemang kan vidare förstås utifrån Cooleys förståelse av spegeljaget. Förmågan

att leva sig in i den andra personens föreställning om sig själv och hens åsikter om föreställningen menas vara unikt för människan och avgörande för skapandet av jaget (Boglund, Lundén, Näsman 1972:31). När Diana återger sina vänners reaktion vid avslöjandet visar hon på en sådan process. Diana uppfattar symboler i form av ord och kroppsspråk från sina vänner då hon berättar om sin tidigare våldsutsatthet. Diana beskriver att “dom vet inte vad dom ska säga, dom vet inte vad dom ska göra, dom tycker synd om en”. Tystnaden som uppstår *tolkas* som att vännerna blir chockade, att de inte föreställt sig att Diana varit med om något sådant. Vännerna ger, antagligen genom ord, uttryck för att tycka synd om Diana, vilket besvärar henne. Medlidandet ses som ett tecken på att de ser henne som ett offer, ett begrepp och en roll som tolkas som negativ. I speglingen uppstår en konflikt inom Diana, de föreställningar som Diana tolkar vännerna får om henne som person, en person hon inte identifierar sig med. Konflikten talar emot spegeljagsprocessen (om man hårdtrar begreppet) där individen antas själv överta den definition av sig själv som hen tolkar andra har (Berg et. alt. 1976:60f). Någon konflikt inom individen menar man inte kunna uppstå, individen anpassar utan motstånd sin självbild efter de andras syn.

För att bättre förstå den inre konflikten hos Diana vi tillämpa Meads förståelse av rollövertagande. Vid rollövertagandet har individen förmåga att ifrågasätta den andres bild genom jagets motståndskraft: “I”. Genom sitt “I” kan Diana hindra att vännernas kategorisering även blir hennes egen, något som görs genom kunskapen om identiteten i andra sammanhang (ibid). Inom “I” finns ett historiemedvetande, de bilder som andra tillskrivit henne vid andra situationer. Att som misskreditabel ha möjligheten att “passera” som normal, vilket tidigare berörts, innebär att Diana vanligtvis inte kategoriseras som ett offer. Vid de situationer där Diana väljer att berätta om sin våldsutsatthet och genom rollövertagande uppfattar sig bli kategoriserad som ett offer kan hon förhålla sig till båda dessa bilder. Bilden av henne som “normal” och bilden av henne som ett offer. Diana väljer att överta den bild som hon uppfattar som mest positiv och som bäst stämmer överens med hur hon vardagligen kategoriseras.

Vad vi finner behov av att tydliggöra är att vännernas reaktioner (tystnad och uttryck för medlidande) av Diana *tolkas* som uttryck för att de betraktar henne som

ett offer. Huruvida det är en attityd som vännerna själva skulle mena sig ha kan vi inte ha kännedom om. Men utifrån en interaktionistisk utgångspunkt är det individens tolkning som är av betydelse. Dianans tolkning får konsekvenser för hur hon förstår och hanterar situationen (Trost & Levin 1999:12). Hon förhåller sig till en karakteristisk bild av "offret" som inte vidareutvecklas men som hon inte identifierar sig med. Tham (2001:38) och Lindberg (2006:114) lyfter hur en sådan motvilja att stämplas som offer kan förekomma då rollen *kan* förknippas med passivitet. Diana ångrar sig och skäms över vad hon förtrott sina vänner med då hon menar sig bli bemött annorlunda. Hon menar att vännerna för alltid kommer tänka på våldsutsattheten när de ser på henne, avslöjandet av det dolda stigma blir en "fix" del av den personliga identiteten (Goffman 2011:74). Den negativa erfarenheten kommer troligtvis att påverka hur Diana i framtiden väljer att berätta om sin våldsutsatthet. Hon, liksom alla människor, strävar alltid efter respekt från omgivningen och undvikande av skamkänslor vilket anpassar framställningen man gör av sig själv (Scheff & Starrin 2013:189). Även om Diana genom sitt "I" kan acceptera eller förkasta omgivningens attityder i aktuella situationen (Berg 1975:50ff) kan alltså skammen påverka vilka risker hon i framtiden utsätter sig för. Att utsätta sig för situationer där stigma dras fram i ljuset innebär en risk för att rollövertagandet på ett negativt sätt kommer påverka självbilden. Vilket kan förklara varför Diana och de andra intervjupersonerna så noggrant väljer ut de personer och tidpunkter där förtroendet att berätta ges.

Även Cecilia känner ånger efter att ha berättat att hon varit utsatt för våld vid ett grupparbete om ämnet. Detta då en av klasskamraterna i gruppen blev berörd, vilket hon klandrar sig själv för:

Mm och jag såg att hon fick tårar i ögonen och sådär och då kände jag att jag blev irriterad på mig själv att jag inte hade sett det i tid. Jag kände att... att det var mitt ansvar att det blev jobbigt för henne, på något vis eh och det var det ju, för hon kanske inte var mogen för att hör, liksom för att höra det, eller så att jag inte utsatte henne för någonting som, som hon liksom inte klarade av att höra det eller så. Om du förstår hur jag tänker, och sådär. Och det tyckte jag var jobbigt lite jobbigt liksom för jag blir arg på mig själv att liksom.
(Cecilia)

Cecilia tolkar klasskamratens känslamma reaktion som att hon hade gått för långt, att hon hade utsatt sin vän för någonting. Vi betraktar Cecilias ansvarstagande för situationen utifrån vad Goffman benämner som en "avslöjningsetikett" gällande att röja sitt stigma för andra (2009:108). Den misskreditabla måste noggrant välja tillfälle där det, av de normala, anses lämpligt att delge sin hemlighet. Ansvar för situationen ligger således hos den misskreditabla men spelreglerna sätts av omgivningen. Det asymmetriska maktförhållandet mellan den stigmatiserade och de normala framkommer här tydligt. Genom internalisering av de normalas attityder gentemot den stigmatiserade blir individen bärare av de samhälleliga normerna. Det framkommer som naturligt, även för den stigmatiserade, att de normala ska äga tolkningsföreträde om hur individen ska förhålla sig till sitt stigma. Utifrån Holmbergs (1993:76f, 189f) definition av asymmetriskt rollövertagande, som redogjorts för i teorikapitlet, kan ett maktperspektiv läggas på relationen mellan den stigmatiserade och de normala. Den misskreditabla lever med en ständig oro för vad omgivningen skulle tycka om de fick kännedom om stigmat och praktiserar därför rollövertagande till en större utsträckning än andra. Om kvinnan genom rollöverförandet återkommande får en bild av sig själv som mindre värd och ansvarig för våldet kan en internalisering av dessa attityder göras, vilket Enander (2008:73) framhåller i sin avhandling om kvinnor som lämnar våldsamma män. De överordnade, alltså de som i den valda kontexten inte kan anses bära ett stigma, är sällan medvetna om sin överordning. Själva kärnan i normen och maktordningen är att den faller sig vara fullkomligt naturlig, även för den som missgynnas.

6.2.4. Förutse stigmatisering – ett hinder för att visa motstånd

Att polisanmäla, söka vård och berätta för omgivningen att man är, eller har varit, våldsutsatt uppmuntras ofta i samhället men kan leda till stigmatisering där individens trovärdighet ifrågasätts (Ullman 2010:24, Carlsson 2009). Det finns således en risk med att visa motstånd genom att tala, risken är att befastas med ett stigma. Stigmatiseringen kan bestå av skuldbeläggning, isolering och förlorad status (Murray, Crowe, Overstreet 2015). Vetskapen om en sådan stigmatisering

kan innebära att våldsutsatta undviker att berätta för sin omgivning och söka professionell hjälp (Overstreet och Quinn 2013). Flera av de intervjuade studenterna förhåller sig till en förutsedd stigmatisering när de står inför valet att tala eller inte tala om sin våldsutsatthet med klasskamrater. Cecilia berättar om en skoluppgift på första terminen där studenterna uppmanades dela med sig av personliga erfarenheter av missbruk till en mindre grupp klasskamrater. Här berättar hon om hur hon valde att hantera situation efter att ha övervägt med sig själv:

Jag kan inte sitta och ta det och så kände jag det, alltså jag är ju äldst i gruppen och det blir en klyscha då. En sådan där... medelålders kärring som har levt med en alkis liksom [skratt]. Och så träffade hon honom på festival också, hon är säkert halvpundare hon med (I: Neej) Jo! [skratt] Men du förstår. (Cecilia)

För att hantera situationen som uppstår väljer Cecilia att inte tala, något som görs utifrån de risker som hon identifierar kopplat till att berätta om sitt tidigare förhållande där missbruk och våld förekom. Att inte tala eliminerar risken för att de nya klasskamraterna ska tillskriva Cecilia, vad hon menar, är en stereotypisk bild av den våldsutsatta kvinnan. En bild som hon själv inte delar och heller inte vill bli förknippas med. Cecilias val att inte berätta kan ses som att "passera" utan att behöva erfara eventuell stigmatisering från omgivningen, en möjlighet som enbart de med ett dolt stigma besitter (1963/2011:52ff). Den negativa aspekten med inte tala sanning, dölja, eller på något annat sätt dölja sanningen är att människor kan komma att prata om den kategorin som man själv tillhör (Scheff & Starrin 2013:198-200). Genom att passera kan alltså individen få ta del av de fördomar som uttrycks kring den specifika gruppen när ingen berörd förväntas höra.

Beatrice har inte berättat för någon klasskamrat att hon har varit utsatt för våld och uttrycker ambivalens gällande hur mycket som "är tillåtet" att dela med sig av i studiesammanhang. Själv tycker inte Beatrice att det är något fel i att berätta om svåra, och kanske privata, händelser vid studiesituationer där det efterfrågas av studenterna att dela med sig av sina personliga erfarenheter. Dock har hon hört

andra studenter uttala sig med mer skepticism om de klasskamrater som valt att delge mer än andra:

I och med att det är upp till varje person [hur mycket man vill dela med sig av] så kanske det är lite pinsamt om en person blottlägger allt för personliga saker som har hänt och för jobbiga saker som har hänt för man tänker att, "oj vad skolan verkligen en plats för att göra det?". Men jag tror att jag har hört lite antydning att "oj den personen i den gruppen delade verkligen mycket" och inte för att dom lägger jättemycket värdering i det men det är ändå så här en liten antydning av att: "Oj hade man kanske inte... Det skulle den personen kanske inte gjort", jag tror det kan vara lite en sådan underliggande känsla eller så är det bara mina fördomar att det inte är så man ska göra. (Beatrice)

Beatrice beskriver här sin tolkning av var klasskamraterna sätter gränsen för vad som är lämpligt och inte att delge vid ett studiesammanhang. Att överträda gränsen skulle innebära skam, det skulle vara pinsamt och bör därför undvikas. Skammen kopplas till omgivningens föreställningar om vart gränserna för lämpligt beteende går snarare än hennes egna. Att förutse skam och stigmatisering kan alltså bidra till att individen avstår från att berätta om sin våldsutsatthet. Scheff och Starrin (2013:198ff) beskriver att utsatta grupper väljer att dra sig undan i social interaktion för att skydda sig själva. Detta för att slippa stå till svars för olika frågor, misstro, förakt och elaka kommentarer. Att ljuga eller dölja fakta är en strategi för att skydda jaget från skam och förödmjukelse. Inga studenter beskriver att de någon gång har ljugit om sina erfarenheter. Vår tolkning är att vissa studenter istället aktivt väljer att undvika att delge information om sina egna erfarenheter för att anpassa sig till tolkningen av en rådande norm. I nästa tema ska vi fördjupa oss i denna strategi som vi fortsättningsvis kommer benämna som *anpassning*.

6.3 Anpassning

Holmberg och Enander (2011) menar att motstånd och anpassning är varandras motsatser. Även om en våldsutsatt kvinna, ur ett maktperspektiv, oftast ger uttryck för att använda sig av båda strategierna. För nyansera bilden av anpassning skriver de följande:

(...) *anpassningen* är en aktiv strategi från kvinnans sida. Ordet *anpassning* väcker associationer till passivitet, men i den givna situationen handlar det dock om ett aktivt val att anpassa sig till, eller göra motstånd mot, mannen. Här kan jämföras med det engelska ordet *adaptation*, som betyder en aktiv och till situationen avpassad *anpassning*. Att göra en "lyckad" *anpassning* - som medför att ett angrepp avvärjes - är att ses som en aktivitet och inte ett uttryck för att en person är passiv. (Holmberg & Enander 2011:72)

Majoriteten av de våldsutsatta studenterna har valt att inte berätta om sina erfarenheter i någon skolsituation. Att inte tala om sin våldsutsatthet tolkar vi kunna vara ett uttryck för en *anpassning*. Med *anpassning* syftar vi till den aktiva form som Holmberg och Enander beskriver. För studenterna är det en strategi för att hantera studiesituationer där våldstemat behandlas, situationer som kan väcka skam och/eller innebära stigmatisering. Vidare ska vi redogöra för hur *oklara regler* kring studentrollen framkom som en faktor när socionomstudenterna valde strategi. Avslutningsvis kommer vi lyfta ytterligare en faktor som visat sig påverka studenternas beslut om att tala eller inte tala: *inget behov*.

6.3.1. *Oklara regler*

Det interaktionistiska perspektivet belyser hur olika situationer som individen befinner sig i kräver intagandet av skilda roller (Berg, Boglind, Leissnier & Värnlund 1975:110; Goffman 1959/2009). Vid framställningen av en roll, exempelvis studentrollen, väljer individen att visa upp en idealiserad bild av sig själv och den roll hon intar (1959/2009:39). Det innebär att individen anpassar sin framställning efter samhälleliga och kontextburna normer och värderingar. Vid bearbetning av materialet framkommer att tolkningen av vad som förväntas av studentrollen kan påverka studenternas val av strategi vid situationer där våld berörs. Studenterna uttrycker en osäkerhet inför gällande normer kring att använda sig själv och sina egna erfarenheter i studiesammanhang. Något vi valt att förstå som ett uttryck för *oklara regler*. Elin berättar följande om de professionsförberedande samtalen där studenterna i mindre grupper uppmuntras reflektera över sin förförståelse:

Ja, man känner ju ändå att när andra delar med sig så blir det ju mer, inbjudande till att. Jag tänker att, nästa gång kanske man vågar säga ännu mer om sitt eget så. Om det finns utrymme till det. Medans i dom grupperna där det

inte... Alltså, då kanske man får intrycket att här är det inga som har några problem och då vill inte jag komma här med alla mina liksom saker. Så kan det ju lätt bli tänker jag. (I: Verkligen) Det är ju synd om det blir så att alla sitter med som man skulle vilja dela med sig.

Intervjuare: Känner du att du har det, att du har massor med saker som du hade velat?

Elin: Ja, men ibland kan jag ju känna att, jag har, jag vet ju att jag har mycket erfarenheter på liksom flera olika områden och jag kan nog tycka att det är svårt att veta hur mycket man ska ta med sitt personliga när man diskuterar. Eller det, jag vet inte riktigt inte vad som förväntas av mig och vad som är okej, eller så... Faktiskt...(Elin)

Elin känner en osäkerhet om vad som förväntas av henne och hur mycket av den praktiskt förvärvade kunskapen hon har om sociala problem som hon kan delge och använda sig av i studiesituationen. De oklara reglerna påverkar hur Elin väljer att hantera situationen, hon väljer här att avvakta. Hon observerar hur de andra studenterna förhåller sig till sin roll och hur de definierar situationens gränser. Om de väljer att tala om personliga upplevelser kanske hon själv senare vågar göra detsamma. Goffman menar att förväntningarna och reglerna kring en ny roll inte omedelbart kommer att klargöras för individen (1959/2009:69). Genom att tolka "publikens" antydningar, visa underkastelse och använda sig av tidigare situationer som kan förväntas ställa samma krav inleds den process där individen socialiseras in i den aktuella rollen. Elin uttrycker senare att hon generellt inte har några problem med att tala om sin våldsutsatthet. Hon beskriver utsätta sig för situationer där hon kan berätta då hon vill motverka ett socialt tabu kring ämnet och själv önskar utvecklas. Valet att anpassa sig är alltså kontextbunden och utesluter inte att hon vid ett framtida tillfälle väljer att visa motstånd. Anpassning kan vara en strategi för att lära sig om rådande diskurs för att sedan kunna ta ställning till huruvida motstånd mot diskursen ska praktiseras eller ej.

Även Beatrice lyfter frågan kring vad som är lämpligt att berätta vid skolsituationer, där hon uppmanas att reflektera kring sina egna erfarenheter:

Så, jag tänker på pfs och såna samtal det känns som dom snuddat lite att de vill att man ska gå in på sina egna erfarenheter men det känns konstigt att prata om sina egna erfarenheter i skolan för man vill ju inte vara alltför

personlig och privat. Det är liksom, man vill prata på en generell nivå där det liksom bygger upp hela gruppen och som man kan ha användning för sitt yrkesliv. Så socionomprogrammet är en plats som man ska lära sig, inte lätta sitt inre tänker jag även om jag måste tänka på min egna professionella utveckling men det kanske inte jag kan göra riktigt här då. (Beatrice)

Berg et al. menar att vissa roller ger större möjlighet till handlingar än andra, rollrepertoaren kan alltså variera i storlek (1975: 110). Både Beatrice och Elin beskriver hur studentrollen kan ses som en *diffus roll* där de handlingar som förväntas är mer eller mindre bestämda. Studentrollen inbegriper krav på att visa prov på den kunskap som förväntas förvärfvas under utbildningen. Men när kravet även inbegriper självreflektion och tillämpning av ett professionellt förhållningssätt, till vilken grad tillåts studenten att använda sig av och verbalt yttra praktiskt förvärvad kunskap? För studenterna blir frågan: vad förväntas av dom i rollen som studenter, bör de ska tala eller inte tala? Bör de inte enbart tillämpa ett professionellt förhållningssätt i arbetslivet utan även i studiesituationen och vad skulle det innebära? Topor och Borg beskriver att individen ofta snabbt lär sig vad som anses som professionellt på en arbetsplats i socialt arbete (2008:62). Enligt Beatrice tolkning av skolan, som arbetsplats, så ryms inte tal om tidigare utsatthet i rollrepertoaren, även om det skulle finnas ett behov av att reflektera kring förförståelsens inverkan på den professionella utvecklingen. Gränser ses ofta som något centralt inom professionalitet i socialt arbete där socialarbetaren ska göra en fysisk, psykisk och social gränsdragning mellan sig själv och klienterna (Wies 2008:226). Elin lyfter vilka emotioner som professionsförberedande samtal kan väcka trots att en sådan påverkan inte ges uttryck för:

För mig upplevde jag också att det kom mycket jobbiga känslor sen efteråt för där berättar jag ju om saker som är ganska känslomässiga egentligen men jag, och ingen annan heller, bryter ihop. Man sitter ju och pratar om det, ja du vet man använder huvudet, och man pratar men man är inte känslomässigt liksom man går inte in i det så, så att då blir det liksom lite svårt, kände jag sen efteråt, liksom oj vad mycket känslor som kom upp såhär. (...) Man går liksom inte in. Även om någon berättar något väldigt väldigt personligt och liksom jättestarkt egentligen så är det ändå att man håller... Man håller...

Liksom en fasad lite och man, det blir på ett formellt sätt eller liksom akademiskt sätt att man liksom går inte in så mycket i känslan. (Elin)

Elin visar här på att man i studentrollen gör en gränsdragning mellan emotionell involvering och professionalitet. Att visa känslor är att bli privat och inte leva upp till föreställningen om den professionella som neutral och distanserad (Topor & Borg 2008:61). En föreställning som också präglar studenternas attityder när de talar om förhållandet mellan de egna erfarenheterna och den framtida arbetsrollen. Alma uttrycker här en oro för känslomässig involvering, vilket hon menar skulle vara negativ för klienten och hindra en objektiv bedömning:

Ja, jag kan kanske blir arg på män, som är lite högljudda. Det har ingenting med hans egenskaper eller om våldsamheter att göra kanske, han är kanske inte våldsam men jag blir lite upprörd över och vill inte verkligen bevilja någon insats om det är en man i en familj som är lite högljudd för jag tycker att han är våldsam. Det är bara fördomar men... (Alma)

Män som är högljudda påminner Alma om hennes våldsutsatthet. Hon beskriver vidare en situation på ett sommarjobb som väckte funderar kring om hon är lämplig för att arbeta med våldssituationer:

(...) jag jobbade på sommaren och det var en man.. Jag vet inte han var inte högljudd han verkade vara normal man men hans sätt att agera på något sätt påminde mig om min pappa och jag tyckte inte han var snäll mot sin fru. Jag vet inte och han ville ansöka om skilsmässa och jag var arg på honom och jag satt med jag ville bara jobba med datorn medan handläggaren, ordinarie handläggaren ville samtala. Jag var lite bitter det var inte bra [skratt].(Alma)

Alma pratar om sin oro för framtiden som professionell, en oro som delas av flera av de intervjuade studenterna. Alma belyser att hennes tidigare våldsutsatthet kan ge henne känslor i mötet med vissa män, känslor som hon menar vara oprofessionella.

6.3.2. Inget behov

Ytterligare en aspekt av att inte tala som framkommit av intervjuerna är att vissa menar på att de inte har något behov av att berätta om sin våldsutsatthet. Här är Fannys beskrivning:

Jag har inte tänkt att jag har något behov av det, dock så är det ju väldigt alltså... Speciell stämning mellan kurskamrater på en sådan här utbildning så på så sätt tror jag att det finns utrymme för det för att vi har liksom haft så mycket seminarie och samtalsövningar med varandra att man berättar ganska mycket av sig själv så skulle man vilja dela med sig av nått så skulle det vara väldigt väldigt tillåtet. (Fanny)

Fanny belyser att det har funnits möjlighet att berätta om sin våldsutsatthet under utbildningen och att stöd förväntas finnas, hon har bara inte känt ett behov av att tala om det. Detta kommer senare att kopplas till Fannys nätverk utanför skolan, där hon kan bolla de svåra tankar och känslor som socionomstudierna väcker. Att prata med vänner utanför skolan framkommer som en central strategi hos flera studenter. Här berättar Beatrice om det stöd som hon vet finns tillgängligt i skolan och hur hon väljer att hantera de situationer som inneburit mental stress:

Ehm... Ja men det är därför jag pratar med människor som jag känner på min fritid. Jag har hört att det finns tillgång till kurator om man behöver prata med kuratorn eller något annat men det är inte någon insats som jag tagit del av. Så jag vet att det finns hjälp att få om det skulle komma upp saker men just nu känner jag att det räcker det kontaktnät jag har som kanske är lite mer insatt i hur det har varit innan och sådär. (Beatrice)

Goffman menar att framställningen av jaget kan förstås utifrån symbolen av en teaterscen (1959/2009). Individerna anpassar den framställning som görs på scenen, den främre regionen, efter publiken och rådande normer. I den bakre regionen, dit publiken inte har tillgång, kan individen istället uttrycka sig och handla på ett sätt som går emot den officiella framställningen. Studenternas gränsdragning mellan skolan och privatlivet kan förstås utifrån en sådan symbolik. När studenten

befinner sig i den bakre regionen, med vänner utan koppling till utbildningen, kan man dela med sig av sin våldsutsatthet och hur studierna påverkas av denna. Det eventuella behovet att tala blir således tillgodosett, men utanför skolan. Bilden nyanseras av att studenternas gräns mellan den främre regionen och den bakre skiftar. För vissa studenter kan lunchrasten med klasskamraterna vara en bakre region där individen känner en frihet att uttrycka åsikter som hade hållits undantryckta vid en föreläsning. För andra består hela skolan och individerna kopplat till den av en främre region. Tolkningen av vad som är tillåtet att göra i den främre regionen, studentrollens repertoar, styrs även den av studentens definition av situationen. Gränsdragningen mellan den främre och bakre regionen är individuell liksom behovet av att tala om sin våldsutsatthet. Att berätta om sin tidigare våldsutsatthet skulle utifrån Fannys definition vara förenligt med rollrepertoaren då publiken, de övriga studenterna, skulle varit stöttande. Stötning kan här tolkas som ett uttryck för publikens godkännande. Beatrice menar istället att det i särskilda skolsituationer är tillåtet att tala om sin våldsutsatthet, exempelvis med en kurator.

6.4 Sammanfattning av resultat

Vidare ska vi sammanfatta vårt resultat utifrån våra frågeställningar, vilket följs av en diskussion av resultatet och dess koppling till tidigare forskning.

- Vilka känslor och tankar väcker studiet av våld hos studenter med egna erfarenheter av våldsutsatthet?

Det som framkommit av resultatet är att starka emotioner kan väckas hos tidigare våldsutsatta studenter i samband med att våldstemat berörs under socionomutbildningen. Intresse, en positiv grundemotion, är en av de emotioner som framkommer i intervjuerna. Att studera våld under socionomprogrammet har givit studenterna värdefull kunskap och möjliggjort att egna erfarenheter har kunnat sättas i ett sammanhang. Det har hjälpt dem att förstå varför människor i deras liv har gjort som de gjort. Våldsstudierna har även väckt negativa emotioner så som sorg, ilska och skam. Mardrömmar och minnen från tiden som våldsutsatt

har återkommit under tiden då våldstemat studerats. Emotionerna beskriver många som oväntade. Studenterna hanterar dessa känslor genom att använda sig av sina sociala resurser utanför universitet, gå i terapi, pausa eller avbryta skoluppgifter när emotionerna blir för starka. Även meditation och annan fysisk aktivitet har lyfts av studenterna som sätt att flytta fokus från negativa emotioner som våldsstudierna orsakat. Skam har framkommit som en särskilt central emotion hos studenterna, vilket har visat sig genom en rädsla att bli avslöjad som våldsutsatt och en oro för hur man skulle bli betraktad om klasskamrater och lärare visste.

- Vilka strategier används för att hantera studiesituationer då våldstemat behandlas?

Intervjupersonerna använder strategierna motstånd och anpassning för att hantera de studiesituationer där våldstemat behandlas. Att tala om sin våldsutsatthet har vi betraktats som ett uttryck för motstånd mot en rådande hemlighetsnorm. Genom att delta i studien och problematisera utbildningens behandling av våldstemat gör samtliga studenter motstånd mot en sådan norm. Cecilia visar även motstånd i studiesituationer genom att avbryta och säga emot när stereotypa framställningar av våldsutsatta görs. Skam och ånger har dock framkommit som en följd av att visa motstånd hos två av studenterna. Något som har förståtts utifrån en ovilja att bli betraktad som ett offer och ett ansvarstagande för lyssnaren.

Anpassning har lyfts som en aktiv strategi som valts då stigmatisering kunnat förutses eller då studentrollens oklara regler om vad som är tillåtet att berätta skapat osäkerhet hos studenterna. Då studenterna inte haft kännedom om till vilken grad de, utan att riskera skam eller stigmatisering, kunnat använda sig av sina egna erfarenheter har anpassning valts. Resultatet visar på att studenterna förhåller sig till en föreställning om den professionella som neutral och objektiv där tydliga gränser mellan privat och personligt dras. Anpassning väljs således inte enbart för att undgå stigmatisering eller för att förhålla sig till oklara regler. Valet att inte berätta har även kopplats till att inte uppleva ett sådant behov. Sociala resurser utanför skolan har då lyfts som särskilt betydande och inneburit att studenten inte menat sig behöva någon ytterligare stöttning.

7. Diskussion

7.1 Studiens begränsningar

Resultatet från vår studie ska användas med försiktighet kopplat till de begränsningar som vidare ska redogöras för. Den första begränsningen som vi vill uppmärksamma läsaren på är kopplat till urvalet. Eftersom studenterna behövde ta den inledande kontakten för att anmäla sitt intresse för att delta i studien har vi inte kunnat påverka urvalet kopplat till kön, ålder etnicitet etc. Om vi inte hade varit begränsade av tid hade vi kunnat söka informanter på flertal universitet, urvalet hade då kunnat göras mer strategiskt. Vi hade exempelvis kunnat efterfråga informanter med en viss etnicitet eller ålder. Då hade även de etiska dilemmat kopplade till att intervjua studenter vid sitt eget universitet kunnat undgås. Ett alternativ vid urval hade varit att inte uttalat söka informanter som definierat sig som våldsutsatta utan exempelvis bota på kvinnojour, likt den metod som Holmberg och Enander tillämpar (2010). Detta då många inte vill erkänna misshandeln som våld utan benämner den istället som "bråk" eller "konflikter".

Det skulle vara intressant att komplettera med observationer av våldsundervisningen, enkätundersökning för att nå ett större antal informanter och en narrativ analysmetod med djupdykning i varje informants berättelse. Då det framkom att studenter hade svårt att komma ihåg känslor som uppstod vid studier av våld anser vi det skulle varit lämpligt att istället utföra intervjuer i samband med studiesituationer där våld tagits upp. Att även följa samma informanter under utbildningen skulle kunnat ge en bild av studentens personliga och professionella utveckling. Ingen av dessa metoder har bedömts som lämplig inom ramen för vårt arbete men lämnas till vidare forskning att utveckla. Trots de begränsningar som vi nämnt ovan menar, och hoppas, vi att studiens resultat bidrar med djup kunskap om hur det *kan* vara att studera till socionom och vara tidigare våldsutsatt.

7.2. Resultatet i förhållande till tidigare forskning

Den tidigare forskning som gjorts på ämnet har syftat till att uttala sig om till vilken omfattning socionomer och socionomstudenter själva varit utsatta för våld eller annat trauma (Nuttall & Jackson 1994; Gilin & Kauffman 2015; Yoshihama & Mills 2003; Pecnik & Bezensek-Lalic 2010; Black, Jeffreys & Hartley 1993; Doron et. al. 2013; Russel et. al. 1993). Utifrån vårt resultat kan vi varken bekräfta eller avvisa den statistik som presenterats. Att studien nått ett önskat antal informanter tyder dock på att erfarenhet av våldsutsatthet finns bland socionomstudenter på Göteborgs Universitet. Något som kan förstås utifrån kunskapen om våldets utbredning i det svenska samhället där 46 % av alla kvinnor någon gång utsätts för våld under sin livstid (NCK 2014). Tidigare forskning (Barter 1997; Black, Jeffreys & Hartley 1993; Doron et. al. 2013; Russel et. al. 1993) har även menat att erfarenheter av våldsutsatthet eller annat trauma är särskilt representerat inom socionomutbildningen jämfört med befolkningen i sin helhet och studenter på andra utbildningar. Barton (1997) menar att individer med dessa erfarenheter söker sig till utbildningen som en del av sin egen läkandeprocess, vilket hon ställer sig kritisk till. Resultatet från vår studie bekräftar inte en sådan föreställning även om flertalet studenter lyfter att våldsstudierna givit dem en större förståelse av sin egen utsatthet. Att utbildningen kan få en terapeutisk funktion utan att det varit dess syfte, och utan att det varit studentens främsta anledning till att studera det valda programmet, lyfts även av Zosky (2013).

Tidigare studier gjorda av Agllias (2011) visar på att stress, ångest och en känsla av hopplöshet kan väckas i samband med att socionomstudenter utsätts för traumatiskt material. Särskilt känsliga för att utsättas för sådant material är de studenter som själva erfarit trauma. Liknande resultat har framkommit av Zoskys (2013) kvalitativa studien. Studenterna gav där uttryck för ilska, ångest och påträngande minnen från våldsutsattheten. Resultatet från vår studie bekräftar att tidigare våldsutsatta studenter kan erfara starka emotionella reaktioner då utbildningen behandlar våldstemat. Känslor av sorg, ilska och skam har framkommit hos flertalet studenter där minnen från vad som hade betraktats som bearbetade händelser återkom. Zosky (2013) använder sig av begreppet

copingstrategier för att beskriva hur studenterna hanterade de känslor som uppstod. Även vi har identifierat skilda sätt att hantera känslorna såväl som studiesituationerna där motstånd och anpassning särskilt behandlats.

Agllias (2011), Gilin & Kauffman 2015 och Barter (1997) menar att behandlingen av våldtemat, och annat traumatiskt material, under socionomutbildningen bör anpassas efter tidigare utsatta studenters behov. Agllias (2011) lyfter att främjande av egenvård och en stödjande gruppkultur mellan studenter kan minska risken för stress och utbrändhet i samband med studier av våld. Kännedom om tillgången till professionellt stöd och varierade undervisningsmetoder framkommer även fungera förebyggande. Det går att finna likheter mellan den kritik som studenterna i vår studie lyfter och Agllias fyra säkerhetsprocesser. Liksom Agllias menar studenterna att utbildningen hade kunnat förbättras för samtliga studenter, men tidigare våldsutsatta i synnerhet, genom särskilda arbetssätt. Studenterna ger förslag på hur sådana arbetssätt skulle kunnat se ut. Tillgång till samtalskontakt bör enligt studenterna finnas och informeras om. Det efterfrågas ett tydligare fokus på våld genom särskild kurslitteratur och föreläsningar. Studenterna upplever sig inte fått beredskap att möta och stödja andra våldsutsatta i sitt kommande arbete, vilket de genom lärarledda samtalsövningar vill utveckla. Vissa studenter kritiserar att våldstemat främst behandlas i situationer där det inte ges möjlighet att reflektera eller bidra med sin egen praktiska erfarenhet. Att få berätta om sin våldsutsatthet beskrivs som värdefullt utifrån den enskildes professionella utveckling men även då delgivande skulle kunna ge gruppen en mer nyanserad bild av våld och våldsutsatta.

Det finns en oenighet i den tidigare forskningen om huruvida tidigare våldsutsatta är lämpliga för socialt arbete. Slattery och Goodman (2009) menar att det finns en risk för att socialarbetarens egna hälsa försämras om hen utsätts för traumatiska material som liknar vad man själv upplevt. Gore och Black (2009) menar istället att det finns en risk för att arbets kvaliteten skulle försämras om socialarbetaren själv har varit utsatt. De menar att egna erfarenheter är ett hinder för objektiva bedömningar och således skulle kunna drabba klienten. Kontrasterande är den attityd som Yoshihama och Mills (2003) representerar där tidigare våldsutsatthet menas kunna innebära större empati och är villighet att agera för barnet och den

våldsutsatta kvinnans bästa. Socionomstudenterna i vår studie förhåller sig till dessa nackdelar och fördelar som den tidigare forskningen belyser. De visar på en medvetenhet om förförståelsens påverkan på bedömningar och den egna mentala hälsan. Huruvida en medvetenhet kan minska de risker som Slattery och Goodman (2009) liksom Barton (1997) uppmärksammar bör undersökas i kommande forskning. Är det verkligen möjligt att betrakta den homogena gruppen av tidigare våldsutsatta som olämplig för socialt arbete? Är dessa kvinnor (och män) dömda till en oförmågenhet att stötta andra i en liknande situation? En sådan determinism är inte förenlig med bilden av de kvinnor vi mött i denna studie. Kvinnor som visar på medvetenhet om sina egna begränsningar, styrka till att visa motstånd där orättvisa identifieras och empati inför de människor som är i behov av socialarbetarens stöd.

7.3 Avslutande reflektion och vidare forskning

Vi menar att studiens resultat pekar på ett behov av utveckling av socionombildningens behandling av våldstemat, vilket i sig väcker nya frågor. Vem står ansvarig för att ta första steget mot en sådan utveckling? Vi menar att en studiemiljö där tidigare våldsutsatthet bemöts med stöttning och betraktas som en tillgång skulle förbättra den psykosociala hälsan för flertalet studenter som idag uppfattar sig som avvikande. Vi frågar oss, varför har inte en sådan utveckling redan skett? Borde det inte inom socionomutbildningen, där vi utbildas till att uppmärksamma och motverka ojämlika maktförhållanden, finnas en tillåtelse att dela erfarenheter av utsatthet? Resultatet visar på hur en samhällelig hemlighetsnorm, där våldet betraktas som något privat och skamförknippat, även speglas innanför universitetets väggar. Vilket innebär att socionomutbildningen, precis som samhället i stort, står inför utmaningen att ersätta skuldbeläggande och stigmatisering av våldsutsatta med stöd och empati. Utvecklingen mot erkännande av våldsutsatta inom universitet kan alltså inte ses som fristående från en samhällelig process, de är båda beroende av varandra. Vilket inte gör det mindre viktigt att genom anpassning av utbildningens behandling av våld bekämpa stigmatisering och skapandet av ett Vi och Dom; den problemfria socialarbetaren och den problemfyllda klienten. Vi ser det som lärare och rektorers ansvar att aktivt arbeta för ett öppet och tillåtande klimat där studenterna rustas för mötet

med våldutsatta i det kommande arbetet. Vilket lämpligt kan göras genom de säkerhetsprocesser som Agllias (2011) redogör för liksom de arbetsätt som våra intervjupersoner lyfter. Det finns ett fortsatt behov av kvalitativ forskning på hur tidigare våldutsatta studenter, liksom studenter med andra typer av erfarenheter, påverkas av sina studier. Vidare forskning bör även ur ett strukturellt perspektiv lyfta hur maktfaktorer så som sexualitet, ålder och etnicitet påverkar dessa studenters möjligheter till stöd. Ett stöd som kan ses som viktigt inte enbart för studentens egna psykosociala hälsa utan även för utvecklandet av en trygg professionellt identitet.

Referenser

- Agllias, K., (2012): "Keeping safe: teaching undergraduate social work students about interpersonal violence" *Journal of Social Work Practice*, 26, 2, 259 -274.
- Barter, S. (1997): "Social work students with personal experience of sexual abuse: Implications for diploma in social work programme providers" *Social Work Education*, 16, 2, 113-132.
- Berg, L., Boglind, A., Leissner, T., Värnlund, H. (1975). *Medvetandets sociologi. En introduktion till symbolisk interaktionism*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Black, P., Jeffreys D., Kennedy Hartley E. (1993): "Personal history of psychosocial trauma in the early life of social work and buisness students". *Journal of Social Work Education*, 29, 2, 171 -180.
- Borglind, A., Lundén, A., Näsman E. (1972). *Jag; den andre: spelet om dej och mej och dom utstötta : en presentation av symbolisk interaktionism och stämplingsteori*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Brante, T. (2013) "Realismen och fältet sociala problem". I Meuwisse, A. & Swärd, H. (red.) *Perspektiv på sociala problem*, 2 utgåvan. Stockholm: Natur & Kultur.
- Bruno, L. (2016). *Ofridstid. Fäders våld, staten och den separerande familjen*. Uppsala Universitet.
- BRÅ, Brottsförebyggande Rådet (2014): Brott i nära relationer. En nationell kartläggning. Rapport 2014:8
- Burman, M. (2007). *Straffrätt och mäns våld mot kvinnor : om straffrättens förmåga att producera jämställdhet*. Uppsala: Iustus.
- Brännvall, M. (2016). *Frigörelse med förhinder: om polisanmälan när kvinnor tar sig ur mäns våld i nära relationer*. Malmö: Malmö högskola. Fakulteten för hälsa och samhälle.
- Carlsson, N. (2009). *Avslöjandets tid*. Göteborgs Universitet.
- David, M. & Sutton, C. (2016). *Samhällsvetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur AB.

Doron, H., Bar-On, A., Tal D., Adi, A., Hadas K., Orli, Y., Einav, G., Noah, P., Galit, B-D. (2013): "A comparison of family-of-origin perception of undergraduates: Social work students and students in other fields" *Journal of Social Work*, 13, 5, 492 - 507.

Ekström, V. (2016). *Det besvärliga våldet. Socialtjänstens stöd till kvinnor som utsatts för våld i nära relationer*. Linköping: Institutionen för samhälls- och välfärdsstudier.

Enander, V. (2008): *Women Leaving Violent Men: Crossroads of Emotion, Cognition and Action*. Göteborg : Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet.

Enander, V. (2010). "A Fool to Keep Staying": Battered Women Labeling Themselves Stupid as an Expression of Gendered Shame". *Violence Against Women*, 16, 1, 5–31.

Gilin, B., Kauffman, S.(2015) "Strategies for Teaching About Trauma to Graduate Social Work Students". *Journal of Teaching in Social Work*, 35, 4, 378 - 396

Goffman, E. (2011). 3 uppl. *Stigma: den avvikandes roll och identitet*. Stockholm: Norstedts.

Goffman, E. (2009). 5 uppl. *Jaget och maskerna*. Stockholm : Norstedts.

Gore, M., Black, P. (2009): "Bachelor of Social Work (BSW) Students' Prior Sexual Abuse Victimization" *Journal of Teaching in Social Work*, 29, 4, 449-460.

Göteborgs Universitet (2016) "Socionomprogrammet, 210 hp" (elektronisk), *Göteborgs Universitets hemsida* http://utbildning.gu.se/program/program_detalj/?programid=S1SOP (hämtad 2016-11-18)

Göteborgs Universitet (2016) "Socionomprogrammet, 210 högskolepoäng" (elektronisk), *Göteborgs Universitets hemsida för institutionen för socialt arbete*. <http://socwork.gu.se/utbildning/grundutbildning/socionomprogrammet> (hämtad 2016-11-18)

Hermerén, G. (2000): "Utgångspunkter för etisk analys i socialt arbete". I Pettersson, U. (red): *Etik och socialtjänst - om förutsättningarna för det sociala arbetets etik*. Stockholm : Gothia.

Holmberg, C., Enander, V., (2010). *Varför går hon? Om misshandlande kvinnors uppbrottsprocesser*. Lund: Studentlitteratur AB.

Holmberg, C. (1993). *Det kallas kärlek. En socialpsykologisk studie om kvinnors underordning och mäns överordning bland ung jämställda par*. Göteborg: Anamma förlag.

Johnsson-Latham, G. (2008): "Mäns våld mot kvinnor i ett globalt perspektiv". I Heimer, G., Sander, D. (red) 2 uppl. *Våldsutsatta kvinnor- samhällets ansvar*. Lund: Studentlitteratur.

Kalman, H., Lövgren, V. (2012). *Etiska dilemman: forskningsdeltagande, samtycke och utsatthet*. Malmö: Gleerups AB.

Kelly, L. (1988). *Surviving sexual violence*. Cambridge : Polity

Kvale, S., Brinkmann, S. (2014). 3 uppl. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Lindberg, E. (2006). *Kulturella konstruktioner av offerskap och aktörskap i könsrelaterat våld : en analys av självmordsprocesser hos våldsutsatta kvinnor*. Eslöv: Gondolin, 2006.

Lundgren, E. (2004). *Våldets normaliseringsprocess*. Linköping: Tryckeriet AB.

Lundgren, E., Heimer, G., Westerstrand J., Kalliokoski A-M. (2001). *Slagen dam. Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige- en omfångsundersökning*. Brottsoffermyndigheten och Uppsala Universitet.

Lövgren, V., Kalman, H., Sauer, L. (2012): "Känsliga personuppgifter - mellan prövning och forskningspraktik". I Hildur Kalman och Veronica Lövgren (red.) *Etiska dilemman - forskningsdeltagande, samtycke och utsatthet*. Malmö: Gleerups Utbildning AB.

Mattsson, T. (2010). *Intersektionalitet i socialt arbete - teori, reflektion och praxis*. Malmö: Gleerups Utbildning AB.

Mellberg, M. (2004). *Mäns våld mot kvinnor : synliga mödrar och osynliga barn : en genomgång av svenskt offentligt tryck, facklitteratur och forskning om mäns våld mot kvinnor och våld/sexuella övergrepp mot barn*. Uppsala: Avdelningen för samhällsvetenskaplig genusforskning, Uppsala universitet.

- Murray, C., Crowe, A., Overstreet, M. (2015): "Sources and Components of Stigma Experienced by Survivors of Intimate Partner Violence". *Journal of Interpersonal Violence*. 1–22. DOI: 10.1177/0886260515609565
- Månsson, S. (2013): "Interaktionistiska perspektiv på studiet av sociala problem - processer, karriärer och vändpunkter". I Meuwisse, A. & Swärd, H. (red.) *Perspektiv på sociala problem*, 2 utgåvan. Stockholm: Natur & Kultur.
- Nationellt centrum för kvinnofrid, NCK (2014). *VÅLD OCH HÄLSA. En befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa*. Uppsala universitet.
- Nuttall, R., Jackson, H. (1994) "Personal history of childhood abuse among clinicians" *Child Abuse & Neglect*, 18, 5, 455-472.
- Overstreet, N., Quinn, D. (2013) "The Intimate Partner Violence Stigmatization Model and Barriers to Help Seeking" *Basic and Applied Social Psychology*, 35, 1, 109-122,
- Pecnik, N.; Bezensek-Lalic, O. (2011) "Does social workers' personal experience with violence in the family relate to their professional responses, and how?" *European Journal of Social Work*, 14, 4, 525-544.
- Regeringskansliet (2016) "Nationell strategi för att bekämpa förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor" *Regeringskansliet*.
- Russel, R., Gill, P., Coyne A., Woody, J. (1993): "Dysfunction in the Family of Origin of MSW and Other Graduate Students" *Journal of Social Work Education*, 29, 1, 121-129.
- Scheff, T., Starrin, B. (2013): "Ett emotionssociologiskt perspektiv på sociala problem: skam och utsatthet". I Meuwisse, A. & Swärd, H. (red.) *Perspektiv på sociala problem*, 2 utgåvan. Stockholm: Natur & Kultur
- Slattery, S., Goodman, L. (2009): "Secondary Traumatic Stress Among Domestic Violence Advocates: Workplace Risk and Protective Factors" *Violence Against Women*, 15, 11, 1358-1379.
- Socialstyrelsen (2016) *Våld. Handbok om socialtjänsten och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer*. Socialstyrelsen. (Artikelnr 2016-6-37).

- Tham, H. (2001). "Brottsoffrets uppkomst och framtid". I Åkerström, M., Sahlin, I. (red.) *Det motspänstiga offret*. Lund: Studentlitteratur.
- Topor, A. & Borg M. (2008). *Relationer som hjälper*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Trost, J. & Levin, I. (1999). *Att förstå vardagen*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Trost, Jan (2010). *Kvalitativa intervjuer* Studentlitteratur AB.
- Ullman, S. (2010). *Talking About Sexual Assault. Society's response to survivors*. Washington, DC : American Psychological Association.
- Ulmestig, R., Eriksson, M. (2016): "Financial consequences of leaving violent men – women survivors of domestic violence and the social assistance system in Sweden". *European Journal of Social Work*. DOI: 10.1080/13691457.2016.1188778
- Wies, J. (2008). "Professionalizing Human Services: A Case of Domestic Violence Shelter Advocates", *Human Organization*, 67, 2, 221-233.
- WHO (2016). "Health topics, Violence" (elektronisk). *World Health Organization* <http://www.who.int/topics/violence/en/> (2016-11-23)
- WHO (2002). *World report on violence and health*. Geneva: World Health Organization
- WHO (2013). *Global and regional estimates of violence against women: prevalence and health effects of intimate partner violence and non-partner sexual violence*. Geneva: World Health Organization.
- Yoshihama, M., Mills, L. (2003) "When is the personal professional in public child welfare practice? The influence of intimate partner and child abuse histories on workers in domestic violence cases" *Child Abuse & Neglect*, 27, 3, 319-336.
- Zosky, D., (2013): "Wounded Healers: Graduate Students with Histories of Trauma in Family Violence Course", *Journal of Teaching in Social Work*, 33, 3, 239 - 250

Bilaga 1 - Informationsbrev till studenter

Inbjudan till att delta i intervjustudie

Studenter med egna erfarenheter av våldsutsatthet i nära relationer inbjudes till att delta i studie om hur våldstemat behandlas under socionom- och socialpedagogprogrammet. Studien utgår ifrån våldsutsatta studenters perspektiv och intresserar sig för hur det upplevs att studera våld som fenomen under utbildningen. I en intervju kommer du få möjlighet att berätta hur utbildningen behandlat våldstemat och reflektera kring hur dina egna erfarenheter påverkat dina studier av temat och kan komma att påverka ditt kommande arbete. Inga frågor kommer ställas kring våldserfarenheterna i sig och du kommer *inte* efterfrågas berätta om hur, när eller av vem du har blivit utsatt. Vi anser att våld som begrepp är svårt att definiera och att man själv som individ ska kunna avgöra om man kan bidra till studien genom sina erfarenheter eller inte.

Vi kommer bland annat använda oss av WHO:s definition av våld i nära relationer:

“Våld i nära relationer är ofta ett mönster av handlingar som kan vara allt ifrån subtila handlingar till grova brott. Mer konkret är det allt ifrån att bli förlöjligad till att utsättas för våldtäkt eller allvarliga hot. Det är ofta kombinationer av fysiskt, sexuellt och psykiskt våld.”

Vi ser studien som ett sätt att lyfta våldsutsatthet bland blivande socialarbetare där du genom att medverka bidrar till kunskap som kan utveckla socionomprogrammet och hur våldstemat behandlas i utbildningen.

Studien är en del av en C-uppsats som kommer presenteras vid Göteborgs Universitet.Handledare för uppsatsarbetet är Linnéa Bruno. Intervjun kommer att spelas in men det är endast forskarna som kommer ta del av informationen. Efter vi analyserat vårt material kommer det inspelade materialet att raderas och ingen annan kommer att ta del av detta. I studien kommer inga personuppgifter förekomma och materialet kommer att avidentifieras i den mån det är möjligt.

Ditt deltagande i undersökningen är helt frivilligt. Du kan när som helst avbryta ditt deltagande utan närmare motivering. Intervjuerna kommer ske under vecka 41 och 42. Intresseanmälan sker snarast via e-mail till någon av nedanstående ansvariga av vilka även ytterligare upplysningar kan lämnas:

Göteborg 161004

Mikaela Örtendahl, 0762310659, mikaela.ortendahl@hotmail.com (student)

Edit Larsson, 0706890777, editlarsson93@gmail.com (student)

Linnea Bruno, linnea.bruno@socwork.gu.se (handledare)

Bilaga 2 - Samtyckesblankett

Informerat samtycke

Tack för att du vill delta i vår studie! Här följer information som du behöver känna till om studiens syfte, upplägg och dina rättigheter. När du har läst igen informationen kommer du få skriva under att du har förstått informationen och samtycker till studien och dess upplägg.

Syftet med studien är att med kvalitativa djupintervjuer *undersöka* hur våldtemat behandlas under socionomprogrammet- ur våldutsattas perspektiv. Genom analys av studenternas berättelser vill vi bilda ytterligare förståelse för de strategier som studenterna har för att hantera och använda sig av sina tidigare erfarenheter i studiesituationen. Vi vill även få ökad förståelse för om och i så fall hur utbildningen bidrar till att ge studenterna möjligheter att förhålla sig till principer om privat, personligt och professionellt. Studiens inledande forskningsfråga är således: "Hur upplever socionomstudenter med tidigare egna erfarenheter av våld det vara att studera på programmet?". Syfte och forskningsfråga kan komma att justeras under studiens gång.

Att tala om tidigare våldserfarenheter kan väcka känslor som kan upplevas som obehagliga eller besvärande. Det kan då hjälpa att få dela med sig av sina tankar och få professionellt stöd. Om du efter intervjun upplever ett behov av att söka professionellt stöd uppmuntrar vi dig att ta kontakt med Akademihälsan i Göteborg som erbjuder samtalsstöd om du upplever problem kopplat till dina studier.

Akademihälsan i Göteborg

<http://www.akademihalsan.se/student>

Kungsgatan 11, 411 19, GÖTEBORG · 031 10 69 70

Enbart de ansvariga för studien kommer ha tillgång till det inspelade materialet som efter analys kommer att raderas. Allt material från intervjuerna kommer att avidentifieras vilket innebär att inga personuppgifter kommer att anges. Trots att materialet kommer att avidentifieras innan publicering kvarstår en risk att intervjupersonen kan komma att kopplas till materialet av personer i dess närhet.

Uppsatsen kommer att publiceras på Göteborgs Universitets elektroniska arkiv för publikationer- GUPEA. Vi kommer även skicka ut ett exemplar till medverkande intervju personer om det önskas.

Deltagande i forskningsprojekt är frivilligt och det går när som helst, utan särskild förklaring att avbryta intervjun.

Göteborgs Universitet

Edit Larsson

editlarsson93@gmail.com, 0706890777

Mikaela Örtendahl (student)

mikaela.ortendahl@hotmail.com, 0762310659

Linnea Bruno (handledare)

linnea.bruno@socwork.gu.se

-Jag bekräftar att jag fått denna skriftliga samt annan muntlig information om forskningsstudien.

-Jag ger mitt samtycke till att delta i studien och vet att mitt deltagande är helt frivilligt.

-Jag är medveten om att jag när som helst och utan förklaring kan avsluta mitt deltagande.

-Jag tillåter att mina personuppgifter registreras enligt den information jag tagit del av.

.....
Datum

Forskningspersonens namnteckning

.....
Namnförtydligande

Undertecknad har gått igenom och förklarat studiens syfte för ovanstående forskningsperson samt erhållit forskningspersonens samtycke.

Forskningspersonen har även fått en kopia av forskningspersonsinformation.

.....
Datum

Forskningsledarens namnteckning

.....
Namnförtydligande

Bilaga 3 - Intervjuguide

Intervjuguide

- Välkommen! Tack!
- samtyckesblankett
- spela in/anteckna
- du behöver inte svara om det är specifika frågor som är känsliga
- du får närsomhelst avbryta eller säga till om du behöver en paus
- jag kommer inte fråga dig om vad du har varit utsatt för, men om du vill berätta eller använda dig av exempel från dina erfarenheter så är det självklart ok men vår forskningsfokus är alltså på hur du förhåller dig till utbildningens våldsfokus

Briefing/Inledande

- Hur känns det att vara här?
- Finns det något du vill fråga?
- Vilken termin går du i?
- Ålder?
- Vart kommer du ifrån?
- Hur bor du nu?
- Hur ser din familjesituation ut?
- Varför valde du socionomprogrammet?

Utbildningens fokus på våldstemat

Vad har ni haft för skoluppgifter kring våld? Är det någon uppgift eller situation som du minns särskilt väl?

Hur talar man om våld i utbildningen? Hur ser bilden ut av våldsutsatta på utbildningen? litteratur, föreläsningar, diskussioner

Hur mycket tycker du att man talar om våld på programmet?

Vad har man använt för begrepp när man talat om personer som blivit utsatta för våld? Offer? Överlevare? Utsatt? Vad känner du inför dessa begrepp?

Har du undvikit eller bett att få slippa någon skoluppgift på grund av att det vart jobbigt?

Finns det något som du skulle kunna rekommendera lärarna hur de ska förhålla sig till studenter med egna erfarenheter?

Egna strategier, känslor och upplevelser

När du valde programmet tänkte du på vilka känslor som eventuellt skulle kunna dyka upp vid studiet av våld under utbildningens gång?

Finns det någon skoluppgift eller studiesituation där våld talats om som du minns särskilt väl? Kan du i så fall berätta om den situationen?

Kan du beskriva vilka känslor som uppkommit när du ni studerat våld?

Tycker du att det finns möjlighet för dig att hantera dina erfarenheter under programmet?

Hur hanterade du situationer där våld kommit på tal under utbildningen? Hur väl fungerade dina strategier?

Har du berättat för någon klasskamrat på programmet?

- För vem? vad sa hen?
- om inte. vad tror du skulle hända om du berättar?
- har du haft möjlighet att berätta?
- har du pratat med andra studenter som har liknande erfarenheter?

Har du fått hjälp med att hantera dina våldserfarenheter under programmet?

Hur har du kunnat använda dig av dina erfarenheter när ni studerat våld?

Framtida yrkeslivet

Hur tänker du om begreppet "professionell"? Vem är professionell och hur blir man det?

Vad tänker du att du vill göra efter utbildningen?

Vad anser du om att prata om sina egna erfarenheter i ditt kommande yrkesliv?

Ska man dela med sig av detta

- om ja på vilket sätt?
- om nej varför inte?

Hur tänker du att du kan använda dina egna erfarenheter av våld i ditt senare yrkesliv? Har det någon betydelse vart man arbetar (socialtjänsten, kurator osv)?

Har du mött någon professionell som delat med sig av sina egna erfarenheter?

- Om ja hur kändes det
- om nej hur tror du det skulle kännas?

Hur tänker du om begreppen personlig/privat i arbetslivet? Hur pratar ni om detta på utbildningen?

Debriefing

Hur kändes det att tala om det här?

Finns det något mer som du vill berätta eller tillägga till det du har sagt?

Finns det något du tycker jag ska tänka på inför kommande intervjuer?

Vet du vart du kan vända dig om du skulle behöva?

-Du är välkommen att kontakta mig efter intervjun om det är något du vill tillägga eller fråga

-Det är upp till dig om du vill prata med oss om vi stöter på varandra

-TACK för att du tog dig tid